

Vergaderjaar 2012–2013

21 501-02

Raad Algemene Zaken en Raad Buitenlandse Zaken

Nr. 1203

VERSLAG VAN EEN ALGEMEEN OVERLEG

Vastgesteld 11 december 2012

De vaste commissie voor Buitenlandse Zaken en de vaste commissie voor Europese Zaken hebben op 15 november 2012 overleg gevoerd met minister Timmermans van Buitenlandse Zaken over:

- **de brief van de minister van Buitenlandse Zaken d.d. 9 november 2012, houdende de Aanbieding van de Geannoteerde agenda van de Raad Buitenlandse Zaken van 19 november 2012 (21 501-02, nr. 1193);**
- **de brief van de minister van Buitenlandse Zaken d.d. 22 oktober 2012, houdende het Verslag van de Raad Buitenlandse Zaken van 15 oktober 2012 (21 501-02, nr. 1189);**
- **de brief van de staatssecretaris van Buitenlandse Zaken d.d. 12 oktober 2012 inzake het Fiche Mededeling EU-actieplan contra terrorisme in de Hoorn van Afrika en Jemen (22 112, nr. 1485).**

Van dit overleg brengen de commissies bijgaand geredigeerd woordelijk verslag uit.

De voorzitter van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken,
Eijssink

De voorzitter van de vaste commissie voor Europese Zaken,
Knops

De griffier van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken,
Van Toor

Voorzitter: Van Bommel
Griffier: Van Toor

Aanwezig zijn negen leden der Kamer, te weten: Van Bommel, Bonis, Ten Broeke, Omtzigt, De Roon, Segers, Sjoerdsma, Van der Staaij, Van Toorenburg,

en minister Timmermans van Buitenlandse Zaken, die vergezeld is van enkele ambtenaren van zijn ministerie.

Aanvang 15.34 uur

De **voorzitter**: Ik open dit algemeen overleg van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken met de nieuwe minister van Buitenlandse Zaken, niet onbekend in deze Kamer. Ik stel vast dat wij zeven deelnemers aan dit AO hebben. Ik stel een spreektijd in eerste termijn voor van vier minuten per woordvoerder. Ik meld nog even dat de vanochtend verschenen brief van de minister met betrekking tot de Palestijnse status in de Verenigde Naties is toegevoegd aan de agenda.

Als eerste geef ik het woord aan mevrouw Bonis van de Partij van de Arbeid.

Mevrouw **Bonis** (PvdA): Voorzitter. Sta mij toe om in de eerste plaats de nieuwe minister in ons midden te verwelkomen en om hem heel veel succes toe te wensen in zijn missie.

Ik ga snel over tot de orde, want vier minuten is niet veel en de agenda is overladen. Wij hebben daar vandaag de voorbereiding op de Raad Buitenlandse Zaken van 19 november op staan, met een agenda die inhoudelijk begint met Mali, waarna een lange reeks van landen volgt. Ik pik er vier situaties uit waarop ik nader in wil gaan. De eerste twee volgen de volgorde van de agenda in Afrika.

Mijn eerste onderwerp betreft de situatie in Mali. Deze is natuurlijk uitermate zorgwekkend: een afgescheiden noordelijk deel dat zich nu Azawad noemt en waar in feite sprake is van een machtsvacuüm waarin allerlei infiltranten met een fanatieke religieuze of anderszins militante achtergrond gretig zijn ingestapt. Begrijpelijk dat de regering in Bamako, de hoofdstad, een hereniging van het land wil en het gezag herstelt. De vraag aan de internationale gemeenschap is hoe wij de Malinese autoriteiten daarbij kunnen helpen. Ik denk dat het een goede zaak is dat in de eerste plaats regionale organisaties zoals de Economic Community of West African States (ECOWAS) en de Afrikaanse Unie (AU) zich hebben uitgesproken ten faveure van een interventie tot steun van de regering in Bamako. Het is nu aan de Verenigde Naties en daarmee aan ons als lidstaat daarvan om te bezien hoe wij in EU-verband dat proces kunnen ondersteunen. Daartoe liggen plannen voor bij de Raad. Ik wil de minister aanmoedigen in zijn streven om daar constructief een bijdrage aan te leveren tijdens de aanstaande Raadsvergadering en ook om te bezien hoe wij een GVDB-missie kunnen optuigen ter versterking van de capaciteitsopbouw en de training van het Malinese leger. Wij horen graag terug van de minister hoe de Raad daartoe besloten heeft.

Mijn tweede onderwerp is de Democratische Republiek van Congo (DRC). In het oosten van Congo is een zorgwekkende situatie. Er bestaat nu overweldigend bewijs, in de vorm van het rapport van de UN Group of Experts, die binnenkort zal rapporteren aan de Algemene Vergadering van de VN, dat Rwanda daar een oneigenlijke rol speelt, rebellen traint en onrust zaait. Intussen zijn er honderdduizenden vluchtelingen in humanitaire nood. Ook daar zien wij graag veel aandacht van de minister voor. Graag krijgen wij ook zijn toezegging dat hij bereid is om de sancties, de intrekking van onze begrotingssteun voor de juridische sector, te handhaven zo lang Rwanda zijn leven niet betert.

Mijn derde onderwerp betreft Syrië. De situatie daar lijkt van kwaad tot erger te gaan. Er is sprake van enorm veel geweld en enorm veel vluchtelingen. Er is daar eveneens een humanitair drama. Er zal een politieke oplossing nodig zijn tussen de diverse partijen. We zien natuurlijk allemaal uit naar vredesbesprekingen, weg van dit geweld. In dat verband is het goed nieuws dat nu de National Coalition for Syrian Revolutionary and Opposition Forces er is. Deze is afgelopen weekend tot stand gekomen in Doha. Deze coalitie blijkt te beschikken over een breed draagvlak in het land zelf en doet recht aan de etnische en religieuze diversiteit. Bovendien wil ook de oude Syrian National Council er deel van uitmaken. De leden van de PvdA-fractie zijn blij dat de minister de oprichting van deze coalitie heeft verwelkomd en dat hij heeft toegezegd graag met de coalitie te gaan samenwerken. Is hij ook bereid om straks in de Raad te bezien of de EU, in navolging van de Gulf Cooperation Council, de Arabische Liga en inmiddels ook van Frankrijk, de coalitie wil erkennen als de officiële vertegenwoordiger van het Syrische volk? Ik bepleit dit bij de minister want ik denk dat een nog bredere samenstelling van de oppositie er niet gaat komen. Ik dien dit verzoek tot erkenning van deze coalitie mede in namens de fractie van de ChristenUnie, die hier vandaag niet aanwezig kan zijn.

De **voorzitter**: Dat moeten we even herstellen ...

Mevrouw **Bonis** (PvdA): Is de ChristenUnie er wel? Ik heb gisteren het verzoek gekregen ...

De **voorzitter**: De heer Segers van de ChristenUnie is hier aanwezig.

Mevrouw **Bonis** (PvdA): Het spijt mij, mijnheer Segers. Ik heb gisteren van uw fractiegenoot dit verzoek gekregen en ik had u nog niet waargenomen. Dat spijt mij ontzettend!

De **voorzitter**: Voor de duidelijkheid: het wordt wel gesteund door de ChristenUnie, want dat is nu gezegd.

Mevrouw **Bonis** (PvdA): Oké. Eind goed, al goed.

Voorzitter. Om de geloofwaardigheid van die coalitie te behouden en het gezag ervan te kunnen opbouwen, zal zij daadwerkelijk command-and-controlstructuren aan de grond moeten kunnen aansturen. Om een dergelijk positie te kunnen verwerven, moet die coalitie natuurlijk wel iets te bieden hebben. Mijn vraag aan de minister is dan ook of hij bereid is om eveneens in de Raad te bespreken op welke manier de Unie naast politieke steun ook praktische steun kan bieden aan de coalitie. Op dit moment is er een bijeenkomst van de National Security Council waar alle opties op tafel liggen: een humanitaire corridor, een no-flyzone, het bieden van luchtafweergeschut aan de oppositie. Het schijnt dat ook Frankrijk inmiddels overweegt om te gaan pleiten voor opheffing van het wapenembargo tegen Syrië, zodat de oppositie toegang kan krijgen tot defensieve wapens. Ik hoor heel graag van de minister of hij mogelijkheden ziet tot het bieden van concrete steun aan de coalitie en zo ja, welke.

De **voorzitter**: U zit aan de vier minuten, u moet echt afronden.

Mevrouw **Bonis** (PvdA): Ik zou heel graag mijn vierde onderwerp nog willen behandelen. We hebben een brief gekregen met een nieuw onderwerp dus vergunt u mij een vijfde minuut. We hebben een brief ontvangen van de minister over de Palestijnse status bij de VN. In deze zitting van de Algemene Vergadering zal hierover besloten moeten worden. Velen achten dit verzoek prematuur. De minister

bezig de woorden «ontijdig en onverstandig», want schadelijk voor het onderhandelingsproces. Ik wijs erop dat de leden van de PvdA-fractie echt staan voor een evenwichtige benadering van het conflict tussen Israël en de Palestijnen. Wij steunen de tweestatenoplossing. Ik weet dat de minister daar ook vierkant achter staat. We geloven allemaal in de weg van de vrede en van de onderhandelingstafel. De directe vredesbesprekingen zijn echter al meer dan twee jaar geleden vastgelopen. Premier Netanyahu weigerde toen een moratorium op uitbreiding van de Joodse nederzettingen te verlengen. Intussen hebben we ook vorige week weer gezien dat de regering van Israël voornemens is om 1 300 nieuwe woningen te bouwen in Oost-Jeruzalem en de Westelijke Jordaanoever. Dit betreft illegale activiteiten. De minister heeft dit meteen veroordeeld, waarvoor dank. Dat was terecht. Bij uitblijvende vrede en een permanent verslechterende situatie aan de grond zou je denken dat een wapenstilstand nog het enige haalbare is. Die is echter recent gesneuveld. Waar gaat het heen met vredesbesprekingen? Ik zie ze niet in zicht. De recente raketbeschietingen zijn natuurlijk verwerpelijk; daarmee wordt Israëlisch grondgebied aangetast en dat is volstrekt te veroordelen. Israël heeft net als ieder land recht op veiligheid en bescherming van haar burgers. Dat geldt echter ook voor de Palestijnen in Gaza, die slachtoffer zijn geworden van recente Israëlische luchtaanvallen in het kader van de jacht op Ahmed Al-Jabaari, die nu buitengerechtelijk is geëxecuteerd. Zo gaat het van kwaad tot erger. Ik ben heel benieuwd hoe de minister denkt dat de Palestijnen hierop wel zouden moeten reageren. Hoe lang moet hun geduld nog op de proef worden gesteld? Er ligt nu een verzoek, althans president Abbas heeft aangekondigd dat hij een verzoek zal indienen tijdens deze zitting van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, tot opwaardering van de Palestijnse status bij de VN. Daar zal een overweldigende meerderheid voor te vinden zijn; er wordt gedacht aan 150 tot 170 lidstaten van de VN. De vraag is dan wel wat de EU hiermee gaat doen. Aan welke kant van de geschiedenis gaan wij nu staan, minister, en wat gaat Nederland inbrengen in Brussel? Ik ben zeer benieuwd.

De heer **Sjoerdsma** (D66): Mevrouw Bonis vraagt aan welke kant van de geschiedenis Nederland en de EU gaan staan. Daarom mijn vraag aan de PvdA: aan welke kant van de geschiedenis wil de PvdA staan in dezen?

Mevrouw **Bonis** (PvdA): Ik zei al dat de PvdA voor een evenwichtige benadering van de problematiek in het Oosten is. Niemand is gebaat bij een voortzetting van dit geweld en dit conflict dat ook ver buiten de regio allerlei politieke processen lamlegt. We moeten dus zoeken naar een oplossing. Die ligt uiteraard aan de onderhandelingstafel. We moeten daarom absoluut blijven inzetten op vredesbesprekingen die leiden naar de tweestatenoplossing. De vraag daarbij is of het helpt of juist niet helpt als de Palestijnen straks deze opwaardering van hun status verkrijgen. De geschiedenis zal ons achteraf leren of dat behulpzaam zal zijn of niet. De kwestie ligt nu echter wel voor in de VN. Mijn vraag aan de minister is vooreerst hoe hij denkt dit te bespreken met zijn collega's in Brussel.

De heer **Sjoerdsma** (D66): Ik ben het helemaal eens dat onderhandelingen tot een oplossing moeten leiden, maar de PvdA was in september 2011 al voor de ophoging van de status en in juli 2012 ook. De vraag is dus of de PvdA nu ook voor een ophoging is.

Mevrouw **Bonis** (PvdA): De Partij van de Arbeid staat sympathiek tegenover een opwaardering. De minister vindt echter ook dat er wel het een en ander te zeggen valt over de vraag of de timing nu goed is. Hij noemt bijvoorbeeld in zijn brief het feit dat Obama nu voor de tweede keer de kans heeft gekregen om vier jaar de regering in de VS te leiden.

Dat is natuurlijk ontzettend belangrijk. De VS is veruit de zwaarste partij in het kwartet dat die onderhandelingen goed moet gaan leiden. De minister komt uiteraard nog aan het woord, maar ik begrijp een beetje dat hij zegt: geef Obama die kans, hij zal immers, zoals wij allemaal weten, in zijn tweede termijn veel meer armslag hebben. Dat is een argument. Ik wil graag de inschatting van de minister horen hoe serieus de kans is dat het op korte termijn tot een doorbraak komt zodat er weer twee partijen aan de tafel zitten. Ik sta dus sympathiek tegenover het idee van een opwaardering, omdat we allemaal willen toewerken naar de Palestijnse staat. Dat doen we al zo lang. Je moet echter iedere context beoordelen op de eigen merites. De minister legt argumenten neer. Ik wil dit punt graag in dit debat gewisseld zien.

De heer **Sjoerdsma** (D66): Voorzitter. Ik feliciteer de minister graag met zijn benoeming. Ik kijk uit naar een goede samenwerking. Deze minister, een Limburgse Europeaan, iets wat ik zelf ook graag zie, is als een wervelwind begonnen: Brussel, Luxemburg, Parijs. Istanbul, Berlijn, Caïro; nieuwe energie van Nederland op het internationale toneel. We hebben weer een minister die naar buiten kijkt. Maar, paradoxaal genoeg, ook een minister die veel minder middelen tot zijn beschikking heeft dan zijn voorganger. Dat is zeer onwenselijk, want we staan voor grote uitdagingen: hoe houden we Europa relevant, hoe gaan we om met deze fundamenteel andere wereld? Romney en Obama debatteerden over het Midden-Oosten, over China, Afghanistan en Mali, maar niet over Europa. Het is cruciaal dat wij Europa weer tot een relevante speler maken, bijvoorbeeld wat betreft Syrië maar ook het Midden-Oosten. Want als wij naar onze voortuin kijken, het Middellandse Zeegebied, zien we tegelijkertijd positieve en zorgwekkende veranderingen. We zien democratische bewegingen en autoritaire ontwikkelingen. Op het dossier Syrië wil mijn fractie meedenken met de nieuwe minister. Eind oktober gaf Hillary Clinton het duidelijke signaal dat de oppositie beter moest samenwerken. Anders zou zij op zoek gaan naar andere groepen. Begin deze maand kwam de oppositie samen in Doha. Nieuwe afspraken werden gemaakt en een nieuwe leider werd gekozen. Zeven landen, waaronder Frankrijk, erkennen de oppositie nu. Frankrijk heeft het zelfs over het bewapenen van de oppositie. Hoe kijkt de minister hiertegen aan en hoe komen wij terug op een eensgezinde Europese lijn? De premier heeft in Turkije twee miljoen euro extra toegezegd voor humanitaire hulp. Hoe gaat het met de toegezegde gelden tot nu toe, zeker nu de barre wintermaanden eraan komen? Klopt het dat Turkije zich opmaakt om te vragen om Patriots langs de grens met Syrië? Mijn volgende punt betreft Israël. De situatie is gisteren volledig geëscaleerd. Mijn fractie vindt dit zeer, zeer zorgwekkend. Media melden 3 doden en 70 gewonden in Israël, en 11 doden en 115 gewonden in Gaza. Dit zijn afschuwelijke berichten. De minister heeft terecht zijn zorgen uitgesproken en tot kalmte opgeroepen. We zien echter ook dat de Verenigde Staten en de Arabische Liga hun traditionele positie innemen. D66 ziet graag dat de Europese Unie er alles aan doet om de situatie in toom te houden. Hoe gaat de minister zich daarvoor inzetten? Wat kan de EU doen om een herhaling van het Cast Lead scenario van vier jaar geleden te voorkomen? Ik kom bij de statusverhoging van de Palestijnen. Volgens de Palestijnse ambassadeur bij de VN probeert de regering Netanyahu de stemming bij de VN over de verhoging van de Palestijnse staat tegen te gaan. De minister heeft een brief hierover gestuurd, waarvoor dank. Ook dank voor de snelheid. Hij schrijft: «Hoewel er tegen de genoemde statuswijziging als zodanig geen juridische bezwaren bestaan, acht het kabinet de effecten ervan per saldo negatief». Minister Timmermans lijkt het daarmee oneens te zijn met Kamerlid Timmermans. Ter verheldering vraag ik de minister of deze zinsnede betekent dat Nederland tegen zal stemmen. Betekent het dat Nederland in de EU zal pleiten voor een

tegenstem? Dat wordt namelijk niet duidelijk uit de brief. Waarom zijn de effecten volgens het kabinet «per saldo negatief»? Is er een moment denkbaar waarop de effecten positief zijn, volgens dit kabinet? Ik rond af. D66 hoopt met dit kabinet en met deze minister op een nieuwe toon en een nieuwe houding in het buitenland maar ook op ander stemgedrag. Hopelijk is de aankomende bijeenkomst in Brussel daarvoor een goede gelegenheid.

De heer **Segers** (ChristenUnie): Voorzitter. Ook van mijn kant een hartelijke felicitatie aan de minister. Ik zal hem niet vaak meemaken, omdat ik hier zit ter vervanging van mijn collega Voordewind. Ik heb overleg met hem gehad, maar ik begrijp dat hij dat overleg wat breder heeft getrokken ... Dat overviel mij.

Ik zal me in mijn bijdrage voornamelijk focussen op het Midden-Oosten. Als voormalig inwoner van die regio doe ik dat met grote betrokkenheid maar ook met heel veel zorg, want de regio staat in brand. Er gebeuren daar nu de meest verschrikkelijke dingen, zoals de recente aanvallen en de massaslachtingen in Syrië. Je wordt niet vrolijk als je naar die regio kijkt. Nogmaals, ik doe dat met heel veel betrokkenheid. Dit jaar zijn er al bijna 800 raketten op Israël afgevuurd vanuit Gaza. Dat heeft nu tot een escalatie geleid, met de uitschakeling van de hoge commandant van Hamas, Al-Jabaari, gisteren als voorlopige climax. De Verenigde Staten hebben onmiddellijk politieke steun uitgesproken aan de operatie van Israël en hebben het recht op zelfverdediging erkend. Mijn vraag aan de minister is of hij dat, net als de regering van de VS, ook doet of dat hij in dezen het recht op zelfverdediging van Israël erkent.

Ik kom bij het punt van het eenzijdig voorstel tot statusverandering van de Palestijnse Autoriteit. Onze fractie is blij met de brief die de minister heeft gestuurd en kan zich vinden in de lijn die daarin wordt neergelegd, namelijk dat er geen eenzijdige stappen moeten worden genomen en dat het volgtijdelijk moet plaatsvinden. De minister heeft daarbij twee overwegingen. Hij schrijft dat hij «grote waarde» hecht aan EU-consensus. Dat is één afweging. De tweede is: Nederland zal zich voegen bij de landen die een voorstem ontijdig en onverstandig vinden. Mijn vraag is wat er prevaleert. Wat gebeurt er als er een meerderheid binnen de EU is die er anders over denkt? Is dan de EU-consensus doorslaggevend of de eigen overweging van de minister? Enigszins parallel hieraan vraag ik de minister ook naar de status van een initiatief om een Nederlands-Israëlsche samenwerkingsraad op te richten. Het vorige kabinet kwam met een initiatief daartoe. Toen dat kabinet viel, werd het besluit overgelaten aan een nieuw kabinet. Ik vraag de minister of hij dit initiatief oppakt en of hij hierbij snel initiatieven wil ontwikkelen.

Mijn andere focus is Syrië, een land waar nu bijna 400 000 vluchtelingen ontheemd zijn. Onderweg naar andere plekken zijn zij voornamelijk in Turkije neergestreken. De minister schrijft in zijn beoordeling daarover dat de oppositie in Syrië voor een deel wordt bepaald door jihadistische elementen. Hoe weegt hij dat, bijvoorbeeld op het punt van de erkenning van de oppositie en het spreken met de oppositie? Hoe weegt hij dat element, een heel zorgelijk element in de oppositie? Hoe staat hij tegenover de suggestie van Frankrijk om de Syrische oppositie te bewapenen? Mij lijkt dit een zeer onverstandige lijn, maar ik hoor graag een reactie van de minister op deze suggestie.

Het laatste land dat ik hier wil noemen is Egypte. De minister schrijft in zijn brief dat de banden worden aangehaald. Het gaat onder andere om verdergaande samenwerking ter opbouw van de rechtstaat. In antwoord op vragen van collega Voordewind over de positie van kopten benadrukt de minister dat het gaat om een transitie en dat het redelijk goed gaat. Hij wijst op de positieve elementen in die transitie. Mijn fractie is er echter veel bezorgder over en is veel somberder over de situatie daar. Als die samenwerking wordt aangegaan en als er geld wordt besteed ter opbouw

van de rechtstaat, is mijn suggestie om de verstrekking van dat geld voorwaardelijk te maken. Ik zou zeggen dat we die hulp slechts geven op voorwaarde van eerbiediging van de rechtstaat, verbetering van de positie van de christelijke minderheid in Egypte en verbetering van de persvrijheid. Op dit moment wordt de persvrijheid aan banden gelegd dan wel verminderd. Ook de positie van christenen is verslechterd. Mijn voorstel is daarom om die hulp te verlenen op voorwaarde van verbetering en erkenning van de rechtstaat en de waarde ervan.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Voorzitter. Ook ik wil graag beginnen met gelukswensen aan het adres van de nieuwe minister. Ik denk dat zijn diplomatieke én politieke ervaring hem heel wel van pas zullen komen in deze nieuwe functie. Hij zal wel vaak moeten aanhoren wat Kamerlid Timmermans ergens van vond als minister Timmermans aan het woord komt, maar ik vertrouw er zonder meer op dat in ieder geval hijzelf goed in staat zal zijn om die verschillende rollen van elkaar te scheiden. Niet alleen in Nederland is er een verandering opgetreden die relevant is voor het buitenlands beleid, ook in Amerika was dat het geval, met het opnieuw winnen van de presidentsverkiezingen door Obama. Ik hoor daar graag een nadere appreciatie over. Wat gaat het betekenen voor het buitenlands beleid van Amerika de komende tijd? Welke impact heeft het? Is het inderdaad zo dat het zwaartepunt in deze ambtsperiode van de nieuwe president veel meer op het buitenland zal komen te liggen dan tot nu toe het geval was? Welke consequenties heeft dat dan? Wat Syrië betreft wil ik vooral kort vragen naar de regionalisering, het gevaar van een verder uitstraling naar de regio. Ik denk daarbij aan de recente schietincidenten met Turkije en Israël. Het is een groot dilemma. Daarvan zijn er genoeg natuurlijk in Syrië, maar het punt van de regionalisering wil ik er graag uitlichten. Ik hoor hier graag de reactie op van de minister.

De situatie in het Midden-Oosten is natuurlijk helaas bijzonder actueel op dit moment, gezien de beschietingen vanuit Gaza en de reactie van Israël daarop. Steunt de minister de luchtaanvallen die Israël momenteel uitvoert ter bescherming van haar burgers? Het zal duidelijk zijn dat wij die positie kiezen en dat wij de reactie van Obama daarin terecht vinden. Hij zegt: houd in de gaten dat er al lange tijd door Israël buitengewoon beheerst is opgetreden terwijl er al veel raketten en projectielen vanuit Gaza werden afgevuurd. Geen land ter wereld zou volgens hem een vergelijkbare situatie accepteren. Steunt de minister de luchtaanvallen? Niemand is natuurlijk blij met geweld. Als we echter terugkijken, ook naar de voorgaande Gazaoorlog, heeft Gaza zich wel ontwikkeld tot een enorm wapendepot, gevoed door wapensmokkel vanuit allerlei landen. Heeft de internationale gemeenschap daar wel voldoende op toegezien? Waarom kreeg dat zo weinig aandacht? Wat wordt ervan geleerd voor de toekomst? Kijk ook naar Libanon, waar je ook die zorgen ziet over de bewapening die daar aan te treffen valt. Ik hoor graag de reactie van de minister op het punt van de ontwikkelingen in Gaza zelf. Analisten wijzen op de snelle jihadisering van Gaza en het groeiende zelfvertrouwen van Hamas. Denk hierbij aan het bezoek van het staatshoofd van Qatar. Dat is toch ook wel een heel opvallend gebeuren. Hoe analyseert en apprecieert de minister het uit elkaar groeien van Hamas en Fatah? Graag ook oog voor de rol van Egypte in het legitimeren van Hamas. Wat voor gevolgen heeft het optreden van Egypte voor de ontwikkelingen in Gaza?

Mevrouw **Bonis** (PvdA): Ik heb Gaza vaak bezocht. Je zou het bijna kunnen vergelijken met een openluchtgevangenis. Het is een gebied waar mensen totaal vastzitten en geen vrijheid van leven en werken hebben. Hoe evalueert de heer Van der Staaij de vragen die hij zelf stelt op het gebied van bewapening en radicalisering op religieus gebied, een bestuur dat wij niet graag mogen maar dat toch steeds meer erkenning zoekt bij

landjes als Qatar? Hoe kijkt de heer Van der Staaij zelf naar de oorzaak-
lijkheid van dat al?

De heer **Van der Staaij** (SGP): Ik denk dat het een heel goede weg zou zijn en de toekomst van alle mensen in Gaza zou dienen als er duidelijk afstand wordt genomen van de weg van geweld en beschietingen op Israël. Zeggen dat we het niet van geweld moeten hebben maar van gesprekken aan tafel is écht de route naar een betere toekomst.

Mevrouw **Bonis** (PvdA): Daarover zijn wij het eens. Wij praten uiteraard de bewapening niet goed. Dat zij verre van mij. Het gaat erom dat soms het één het gevolg is van het ander. Het gaat om mensen die zich heel erg lang onderdrukt hebben gevoeld en die daarom naar tactieken en methodes grijpen die voor ons allemaal gevaarlijk zijn. Het is natuurlijk het meest gevaarlijk voor de mensen in de regio, de Palestijnen en de Israëli's, maar ook voor de landen daaromheen levert het gevaar op. Er gaat een destabiliserende werking van uit en het werkt verlamdend op de internationale politiek. Ik hoor de heer Van der Staaij geen gewag maken van deze oorzaak-lijkheid en dat vind ik jammer.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Ik denk dat wij een andere visie op oorzaak-lijkheid hebben. In het verleden was er de discussie: als er maar grond wordt gegeven en als Israël zich maar terugtrekt, wordt alles beter. Dat is gebeurd, Gaza zoals we dat nu kennen is er gekomen, maar het is alleen maar erger geworden. Over oorzaak en gevolg gesproken: dat helpt ook niet bij het idee dat in grondconcessies een oplossing voor de vrede is te vinden. Nogmaals, voor mij is de erkenning van het bestaansrecht van Israël en het afzweren van geweld een uitermate belangrijk punt. Als aan die voorwaarde niet voldaan is, zal het met Gaza ook niet beter gaan.

Mevrouw **Bonis** (PvdA): Is de heer Van Der Staaij het dan met mij eens dat die erkenning ook wederzijds zou kunnen zijn? Als de internationale gemeenschap inderdaad streeft naar een tweestatenoplossing, hebben wij geen baat bij hetgeen Gaza is overkomen, namelijk een volstrekt unilaterale terugtrekking van het Israëlische leger zonder dat de status van het gebied Gaza als onderdeel van de Palestijnse gebieden is geregeld. Juist de wederzijdse erkenning van de tweestatenoplossing kan helpen. Ik neem aan dat de SGP daar ook voor is.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Ik stel nu vooral vast dat er juist sprake is van grote problemen tussen Gaza en de gehele Westbank. We hebben nu weer twee andere entiteiten die heel moeilijk op één lijn zijn te krijgen. De clou is zonder meer om daar aan de onderhandelingstafel verder in te komen.

Voorzitter. Ik kom te spreken over de opwaardering van eenzijdige stappen van de kant van de Palestijnse Autoriteit. De SGP heeft hierin de heldere positie ingenomen dat wij die eenzijdige stappen afwijzen. Dat geldt zowel voor het eenzijdig uitroepen van de Palestijnse staat via de weg van de VN als ook voor de kwestie van de opwaardering van de status van de Palestijnen bij de Verenigde Naties, die nu speelt. Wij vinden het een onverstandige route. De minister gebruikte ook de woorden «ontijdig» en «onverstandig», maar het uiteindelijke stemgedrag lijkt afhankelijk gemaakt te worden van de definitieve tekst van de resolutie; er lijkt een open einde te zijn. Kan de minister toezeggen dat hij geen enkele eenzijdige stap van de Palestijnse Autoriteit op dit onderdeel zal ondersteunen en dat er maar één weg is, namelijk terug naar de onderhandelingstafel? Staat naar zijn mening de motie nog overeind die de Kamer op 3 februari 2011 heeft aangenomen en waarin de regering werd opgeroepen te bevorderen dat de Europese Unie zich verzet tegen het eenzijdig uitroepen van de Palestijnse staat?

De heer **Sjoerdsma** (D66): Ik sloeg aan op het woord «eenzijdigheid». In dat kader wil ik de heer Van der Staaij vragen om de motie die hij gisteren indiende wat te duiden. De premier vroeg hem om de motie aan te passen door er «de Palestijnse Autoriteit» aan toe te voegen. De heer Van der Staaij hield echter vast aan het eenzijdig intensiveren van de betrekkingen met Israël. Waarom heeft hij die motie niet aangepast als hij tegen eenzijdigheid is?

De heer **Van der Staaij** (SGP): Het is van belang om te beklemtonen dat de motie die gisteren ingediend en aangenomen is, geen alternatieve tekst voor een regeerakkoord is, in de trant van: dit is het beleid in de komende tijd. Ik heb de motie juist ingediend omdat er, als je de oude tekst vergeleek met de nieuwe tekst, onduidelijkheid kon bestaan over de vraag of er nog verder wordt geïnvesteerd in die band met Israël, waar al een aantal initiatieven over liepen. Om een en ander buiten twijfel te stellen, heb ik deze motie ingediend. Ik heb het dus niet gedaan om daarmee een totale herschrijving van het regeerakkoord te bewerkstelligen. Het zou mij ook niet passen om dat te beogen. Wat daarin staat, is het beleid van het kabinet, maar deze motie was bedoeld als aanvulling daarop, om dit buiten twijfel te stellen. Dit stond in het eerdere regeerakkoord namelijk wel en kwam nu niet meer zo duidelijk naar voren.

De heer **Sjoerdsma** (D66): Kan ik concluderen dat u het gebalanceerde kabinetsbeleid van vriendschap met Israël en vriendschap met de Palestijnse Autoriteit volmondig steunt?

De heer **Van der Staaij** (SGP): We discussiëren vaak over de vraag wat het begrip «evenwichtig» inhoudt. Iedereen is hier immers voor een evenwichtig beleid. Het gaat daarbij om de vraag hoe we de inbreng van Nederland in het vredesproces zien. Ik verwijs in dat kader naar de motie van februari 2011. Die motie is zo geformuleerd dat de Palestijnse leiders dienen te worden opgeroepen om rechtstreekse onderhandelingen met Israël te hervatten, waarbij wordt ingezet op een duurzame oplossing van het Israëlisch-Palestijnse conflict, die recht doet aan de Palestijnse problematiek en die de expliciete erkenning van een democratische Joodse staat omvat. Ook het recht doen aan de Palestijnse problematiek is dus een onderdeel van een evenwichtige benadering, die wij ook zeker voorstaan.

De heer **Ten Broeke** (VVD): Voorzitter. Net als de collega's wil ik mijn bijdrage openen met een felicitatie aan Frans Timmermans, omdat hij op deze positie ons land mag dienen de komende jaren. Ik ken hem uit de periode dat ik nog Europawoordvoerder was. Ik heb daar goede herinneringen aan. Ik wens hem toe dat we in de komende jaren even constructief met elkaar kunnen doorgaan. De minister maakte een vliegende start. Hij begon op de eerste dag al met een reis naar Vlaanderen en sprak direct over Israël. Dat is interessant, want dat is ongeveer de reikwijdte van het buitenlands beleid van de PVV, om de belegen grap van de premier nog maar eens te herhalen. Maar direct daarna volgden ook reizen naar andere landen, namelijk Frankrijk en Duitsland. Ik denk dat minister Timmermans direct heeft laten zien dat hij een van de allerbeste mensen is die op dit moment op die positie kan zitten. Dat staat buiten kijf. Nederland kan zichzelf wat dat betreft prijzen met zo'n minister van Buitenlandse Zaken.

Tegelijkertijd is de heer Timmermans iemand die scherp is in debatten. Ook als woordvoerder in de Kamer hebben we hem zo leren kennen, zeker ook in de afgelopen jaren. In het buitenlands beleid tellen woorden en toon. Dat hoeft ik de diplomaat Timmermans niet uit te leggen. Na de «Rosentaal» krijgen we nu het «Timmerfrans». Maar uiteindelijk telt vooral het resultaat. Laten we hopen dat we een aantal mooie resultaten kunnen

bereiken met de inbreng van Nederland. De start is in ieder geval hoopgevend.

De minister gaf over het postennetwerk aan, waarin hij een zware bezuiniging zal moeten doorvoeren, dat hij de samenwerking met landen in Europa wil intensiveren. Dat is een soort mantra dat hier door iedereen wordt gedeeld, met uitzondering van de PVV. Ik zou graag horen wat op dat gebied de nieuwe ideeën zijn. Ook wil ik graag meer weten over het idee om een extra impuls te geven aan de samenwerking met de Baltics en de Beneluxlanden. De minister gaf ook aan dat we met België nadrukkelijk samenwerking zoeken in die landen waar de handelsbelangen niet direct zodanig zijn dat we het beter zelf kunnen doen. Dat ziet de VVD-fractie graag. Ik denk namelijk dat de minister voor een zware taakstelling staat, maar dat die taakstelling niet onmogelijk is. Moderne vormen van samenwerking en out of the box denken – dat moet aan deze minister kunnen worden toevertrouwd – moeten opleveren dat we efficiënt en effectief met de hoofdpunten van het Nederlandse buitenlands beleid bezig zijn. Nederland heeft nog altijd een economisch sterke positie. Op basis van die economisch sterke positie hebben we ook een stem op het gebied van mensenrechten en internationale relaties en, als het nodig is, hebben we zelfs een stem in conflicten waar Nederland een rol in zou kunnen spelen. We komen zo te spreken over het vredesbeleid inzake het Midden-Oosten.

Ik kom op de situatie in Syrië. Ik heb zojuist in de procedurevergadering een uitgebreide brief daarover gevraagd, omdat daar erg veel aspecten spelen. Voor dit overleg zoom ik in op de erkenning van de nieuwe raad. Ik denk dat het inderdaad te verwelkomen is dat er een vereende oppositie gaat komen. Het is voor de Syrische burgerbevolking zeer slecht geweest dat de oppositie niet in staat was om zich de afgelopen anderhalf jaar te verenigen. We hebben erg veel mensen voorbij zien trekken. Denkt de minister – hij is ook net in Caïro geweest – dat het met deze mensen gaat lukken? Hoe snel denkt hij dat er eventueel een erkenning plaatsvindt? Ik denk dat het verstandig is om het nu niet direct te doen. Men zal zich eerst moeten bewijzen, maar ik wil graag een inschatting: hoe snel kan dat gebeuren? Hoe denkt de minister over de mensen die daar hebben plaatsgenomen? We hebben in ieder geval begrepen dat sjeik Moaz al-Khatib, de nieuwe leider, behoort tot de meer gematigde geestelijke leiders. Graag wil ik een inschatting van de minister daarover.

Ik kom op de vluchtelingenstromen. De projecties die wij hebben gezien van de VN zijn zeer verontrustend. Iedereen die de beelden ziet van wat zich in de grensstreken afspeelt, met name in Turkije – we ontvingen net de voorzitter van het Turkse parlement – kan niet anders dan handenwringend toekijken en zich afvragen: wanneer kunnen we iets doen en zouden we iets kunnen doen? Nederland heeft bij het bezoek van de minister-president aan Turkije opnieuw geld toegezegd om de opvang van vluchtelingen mede mogelijk te maken. Tegelijkertijd zijn de autoriteiten van Jordanië bijna niet meer bij machte om de vluchtelingenstromen op te vangen. Er is grote vrees dat zich onder die vluchtelingen ook radicaal-extremistische elementen zouden bevinden, die zich tegen het Jordaanse bewind kunnen keren. Hoe ziet de minister dit? Wat gaat Nederland doen? Blijven we erbij betrokken? Is het alleen humanitair? Zijn er al consultaties waarbij mogelijkerwijs ook naar NAVO-partners wordt gekeken voor andere vormen van bijdragen? Is daar al iets over te zeggen? Moeten we ons daarop voorbereiden?

Ik kom op de ophoging van de status van de Palestijnen, de alleingang van Abu Mazen, president Abbas. Het is duidelijk dat wij altijd hebben gezegd dat dit geen bijdrage levert aan wat is afgesproken in de Osloakkoorden, namelijk dat de benadering even-handed moet zijn, wat ook uit de brief van de minister blijkt, en dat we van twee kanten stappen moeten zien. Dat betekent dat Israël moet ophouden met het bouwen van illegale nederzettingen, maar ook dat er geen eenzijdige stappen door Abbas

moeten worden gezet. De brief is prima. Daaruit blijkt een grote mate van consistentie met alle andere kabinetten die Nederland de afgelopen tien jaar heeft gehad. In die brief wordt nog steeds uitgegaan van twee staten, land swaps, erkende grenzen, 1967 et cetera. Daarin meldt de minister iets interessants, namelijk dat er op dit moment geen juridische bezwaren zouden zijn. Hoe ziet de minister tegen de achtergrond van die opmerking het feit dat de Osloakkoorden zich als zodanig wel verzetten tegen een eenzijdige stap? De Osloakkoorden hebben toch ook een juridische betekenis? Moet ik wat in de brief staat, anders interpreteren, of heb ik het verkeerd gelezen?

Er zijn natuurlijk ook problemen in het kader van de grenzen en het gezag van een mogelijke Palestijnse staat. Het is interessant dat Hamas helemaal niet blij is met deze stap van de Palestijnse Autoriteit. Uiteindelijk zal ook Gaza een onderdeel moeten vormen van de Palestijnse staat die wij wensen, althans met uitzondering van de PVV. In dat opzicht zijn er dus ook juridische bezwaren. Er is immers geen eenvormig gezag. Er is een paar keer geprobeerd om een eenheidsregering te vormen, maar dat is niet gelukt. Hamas zelf is ook verdeeld. Meshaal had in Doha een heel andere toon dan Haniyeh. Tegelijkertijd zijn de grenzen niet helemaal helder. Ik zie dus juridische bezwaren. Kan de minister daarop ingaan? Ten slotte kom ik op de actualiteit. Het is evident dat de VVD-fractie de enorme toename van geweld van het Hamasregime uit Gaza richting Israël ten zeerste betreurt. Israël heeft de afgelopen twee jaar zeer terughoudend gereageerd op raketbeschietingen die haar eigen bevolking voortdurend de schuilkelders injaagt. Afgelopen weekend zijn de raketbeschietingen dusdanig toegenomen dat een reactie van Israël niet kon uitblijven. Ik heb daar wel begrip voor, maar ik vind dat de minister de juiste toon aansloeg door er direct op te wijzen dat die escalatie in niemands belang is en dat het moet eindigen. Het leiderschap van Israël heeft aangekondigd dat het hier weleens niet bij zou kunnen blijven. Hoe ziet de minister dat? Kan hij hier heel helder zeggen wat hij vorige week ook heeft aangegeven, namelijk dat Israël vanzelfsprekend het recht heeft op zelfverdediging op het moment dat het beschoten wordt, zoals we afgelopen weekend hebben gezien?

De heer **De Roon** (PVV): Voorzitter. Ik begin met het onderwerp Syrië. Uit het jongste Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland blijkt dat onder jihadisten in Nederland ook interesse is om deel te nemen aan de jihad in Syrië. Welke actie neemt Nederland in de internationale gemeenschap om te bereiken dat jihadisten, in het bijzonder Nederlandse jihadisten, de toegang tot Syrië wordt verhinderd? Wordt ook in het bijzonder Turkije aangesproken op het verlenen van vrije doorgang aan jihadisten? Ik kom op de nieuwe Syrische Nationale Coalitie. Is dit naar de mening van de minister een evenwichtige en betrouwbare vertegenwoordiging van de Syrische bevolking? Is de Moslimbroederschap niet weer oververtegenwoordigd, ook in deze nieuwe Syrische Nationale Coalitie? Klopt het dat deze nieuwe coalitie in een clause expliciet transitieonderhandelingen met het regime van Assad heeft verboden? Zo ja, hoe beoordeelt de minister dat? Ik wijs erop dat de rebellen door hun wreedheden zienderogen steun lijken te verliezen – laat ik mij voorzichtig uitdrukken – onder de Syrische bevolking. Frankrijk heeft inmiddels de nieuwe Syrische Nationale Coalitie erkend als enige vertegenwoordiger van het Syrische volk. Wat is het standpunt van de Nederlandse regering? De Verenigde Staten zijn nog helemaal niet zover. Zij willen ook geen wapens leveren. Welk standpunt zal de Nederlandse regering innemen in het gesprek dat Frankrijk in Europees verband wil voeren over het mogelijk leveren van defensieve wapens aan de oppositie in Syrië. Ik kom op Hezbollah. De minister heeft erop gewezen dat het regime-Assad de kracht houdt om de opstand neer te slaan mede dankzij de steun van Hezbollah. Het vorige Nederlandse kabinet vond Hezbollah een

terroristische organisatie waarmee elk contact zo veel mogelijk gemeden moest worden. Hoe oordeelt dit kabinet daarover? Is de minister het met mij eens dat het bijvoorbeeld absoluut onwenselijk is dat in Nederland een website van Hezbollah, Al-Manar TV genaamd, wordt gehost? Het Middle East Media Research Institute heeft gedocumenteerd dat die website Al-Manar TV, dus een website van Hezbollah, in Nederland wordt gehost. De VS, Canada, Frankrijk, Australië en Spanje – ik noem een paar landen als voorbeeld – hebben dit tv-kanaal van het internet verbannen. Wil de minister zich ervoor inzetten dat dit ook in Nederland en bij voorkeur in de gehele Europese Unie wordt geblokkeerd? Wil de minister voorts aandringen op een snelle plaatsing van Hezbollah op de terreurlijst van de EU?

Via het onderwerp Hezbollah kom ik vanzelf op Iran. Er zijn publicaties waaruit blijkt dat Shell via een onderneming genaamd Cargill voor 1,4 miljard dollar aan graan wil leveren aan Iran om de sancties te omzeilen en zo de openstaande olierekening te vereffenen. Is dit volgens de minister inderdaad een inbreuk op de sancties, of heeft Shell een maas in de sanctieregelingen ontdekt? Als dat laatste het geval is, wil de minister zich er dan voor inzetten om die maas zo snel mogelijk te dichten, in Europa en in de VN?

Ik kom op Egypte. De minister heeft ons gemeld dat de Europese Commissie van zins is 90 miljoen euro aan fondsen voor Egypte vrij te geven. Klopt de berichtgeving dat de EU ook zou hebben besloten om daar nog een steunpakket van 5 miljard euro aan toe te voegen, waarvan 1 miljard rechtstreeks zou moeten worden aangevuld door de lidstaten? Wat mijn fractie betreft, komt Egypte helemaal niet in aanmerking voor dit soort steun, gelet op het feit dat de positie van vrouwen, minderheden, islamcritici, journalisten – anderen hier aan tafel hebben dit ook gezegd – zienderogen achteruitholt. Als die berichtgeving juist is, hoe verantwoordt de minister dan al deze financiële steun en de overheidssamenwerking met het Egyptische regime, terwijl het Egyptische volk te leiden heeft onder dat regime en terwijl dat regime zich ook dreigend uitlaat tegenover Israël?

De heer **Ten Broeke** (VVD): Ik kan een heel groot gedeelte van de analyse van de heer De Roon volgen. In Egypte gebeuren inderdaad dingen die aanleiding kunnen geven tot grote onrust. De heer De Roon zegt tevens dat er sprake is van onwelgevallige taal richting Israël. Ook dat klopt. Tegelijkertijd dringt Israël er bij heel veel Europese partners op aan om Egypte niet te laten vallen, om Egypte vooral ook te steunen waar mogelijk, al was het maar om het gebied dat wordt aangeduid als Sinaï, wat nu een haven voor toeristen lijkt te worden, onder controle te krijgen. Ik vergis mij. In plaats van toeristen bedoel ik terroristen. Toeristen zijn er in het zuiden. Ach, voor sommigen is het verschil bijna niet te duiden. Om Sinaï onder controle te krijgen, is het van grote noodzaak dat het contact met Egypte niet wordt verwaarloosd. Dat geldt ook voor Europese landen. Juist Israël dringt erop aan om Egypte niet te laten vallen. De PVV zegt hier echter: vooral doen. Ik begrijp dat niet.

De heer **De Roon** (PVV): Het kan natuurlijk nooit zo zijn dat we miljarden geven aan Egypte, omdat Egypte, als we dat niet doen, de terroristen de vrije hand geeft in de Sinaï. Mocht dat laatste onverhoopt toch gebeuren, dan is het aan Israël om daartegen op te treden als het daar last van heeft. Voorzitter. Ik kom op Libië.

De **voorzitter**: U hebt al veel spreektijd verbruikt, mijnheer De Roon. Ik heb het idee dat u nog meer landen wilt behandelen.

De heer **De Roon** (PVV): Ik heb nog twee onderwerpen, namelijk Libië en het vredesproces in het Midden-Oosten.

De **voorzitter**: Dat zult u echt in één minuut moeten doen. U hebt namelijk al meer dan vier minuten gebruikt.

De heer **De Roon** (PVV): Voorzitter. In Libië is het een chaotisch politiek zooitje, wat door onze regering steevast omzichtig aangeduid wordt als een «transitieproces». De zuurverdiende euro's van onze belastingbetalers worden overgemaakt naar de Libische bankrekening. Intussen constateer ik dat Libië er weer lustig op los gireert richting de Syrische oppositie. Met 20,3 miljoen dollar van de 40 miljoen dollar die de Syrische Nationale Raad had ontvangen, is Libië de grootste gelddonor ter wereld van de Syrische oppositie. We hebben altijd al gezegd dat Libië een rijk olieland is, dat zijn eigen broek moet ophouden. Wij moeten daar geen geld naartoe overmaken. De EU moet dat ook niet doen. Dat bepleit ik opnieuw bij deze minister.

Ik kom op het vredesproces in het Midden-Oosten. Iedereen is nogal lyrisch over de brief die de minister heeft verstuurd. Over de uitkomsten ben ik ook tevreden. We gaan vooralsnog niet de stap van de Palestijnen richting de VN steunen. Als je die brief leest, is het echter toch een beetje alsof de minister zegt: helaas nu nog even niet om bepaalde redenen. Ik had veel liever een brief gezien waarin staat dat de Palestijnen er helemaal niet aan toe zijn. Er is gewoon geen Palestijnse staat. Er is niet één regering; er zijn meerdere regeringen. Er zijn vastgestelde grenzen. Mijn buurman, de heer Ten Broeke, haalde dat ook al aan. Er is helemaal niet voldaan aan de juridische voorwaarden om van een staat te kunnen spreken. Je kunt toch pas lid worden van de VN als je ook een staat bent? Vooralsnog ben ik van mening dat we deze stap niet moeten steunen, niet alleen op basis van de argumentatie in deze brief, maar überhaupt omdat er geen Palestijnse staat is. We zouden deze stap dus categorisch moeten afwijzen. Dat zou ook in de EU bepleit moeten worden.

Mevrouw **Bonis** (PvdA): Ik hoorde de heer De Roon spreken over een aanvraag tot lidmaatschap. Misschien heeft hij de aanvraag van president Abbas niet goed gelezen. Het gaat namelijk om het aanvragen van een waarnemersstatus.

De heer **De Roon** (PVV): Het gaat toch om een waarnemersstatus als staat? Ik zie geen staat. Ik spreek de minister op dat punt aan.

Mevrouw **Bonis** (PvdA): Zegt de PVV echt dat de VN zich vergissen als zij zeggen dat Abbas hier handelt volgens de procedures die neergelegd zijn in de statuten van de VN? Beweert u echt dat u beter weet hoe dit allemaal aangepakt moet worden? De handelingen die nu plaatsvinden, worden door niemand procedureel betwist, behalve door u, als ik het goed begrijp.

De heer **De Roon** (PVV): Mijn buurman zegt ook dat er nog helemaal geen staat te zien is. Dat is toch een reden om te betwijfelen of dit een acceptabele weg is? Ik zie die staat niet. Ik vind dat je als staat alleen maar een waarnemersstatus bij de VN behoort te kunnen krijgen als je daadwerkelijk een staat bent. Bij dat standpunt blijf ik.

Mevrouw **Bonis** (PvdA): Ik concludeer dat de PVV van mening is dat haar eigen huisjuristen het beter weten dan het legal office van de Verenigde Naties in New York.

De heer **De Roon** (PVV): In New York en bij de VN gebeuren er wel meer rare dingen. Ik wil graag een toelichting van de minister op dit punt, waarin hij eventueel aantoont waarom we het geheel dat deze status aanvraagt, wel als een staat moeten zien. Dan zien we wel weer verder.

De heer **Omtzigt** (CDA): Voorzitter. Ook ik feliciteer minister Timmermans. Ik feliciteer de Nederlandse regering met haar moed om in het huidige tijdsgewricht te kiezen voor een minister voor Europese en buitenlandse zaken. Met de huidige problemen die we in Europa hebben, is het goed dat er op dat niveau een minister rondloopt. In de Raad Buitenlandse Zaken komen deze twee dingen heel precies samen.

Wij kijken uit naar de debatten met de nieuwe minister. De dadendrang die deze minister aan de dag legt, doet wel een heel klein beetje denken aan het formatieproces. Wij zouden de minister willen vragen om enige rust in acht te nemen. De eerste stappen van de minister ten aanzien van het vredesproces in het Midden-Oosten verbaasden mij een beetje. Terwijl de aanvallen uit Gaza sterk toenamen en de Golanhoogte beschoten werd, was zijn eerste politieke daad een veroordeling van de nederzettingen. Een aantal dagen later volgde een veroordeling van de beschietingen vanuit Gaza. Kan de minister de keuze uitleggen van die volgorde? Waarom heeft hij voor een bilaterale weg gekozen, terwijl hij ook, getuige zijn brief, een warm voorstander is van de Europese weg? Hij ziet immers binnenkort zijn Europese collega's.

De CDA-fractie deelt natuurlijk de bezorgdheid van de collega's over het zeer snel escalerende conflict tussen Israël en Hamas. We hebben begrip voor Israël, dat zijn eigen veiligheid verdedigt tegen de beschietingen. Ik spreek echter de hoop uit dat het geweld zeer snel beperkt wordt en dat er dus niet wordt overgegaan tot een grotere operatie. Wij danken de minister voor de brief die hij op korte termijn heeft gestuurd over de staatsaanvraag bij de AVVN door de Palestijnse Autoriteit. De CDA-fractie deelt de opvatting van de regering dat er geen juridische bezwaren bestaan tegen de staatsaanvraag van Abbas, maar dat het vredesproces hier op dit moment niet bij gebaat is. Kan de minister aangeven op welke nieuwe inspanningen hij doelt in de contacten tussen de EU en de VS? Ik kom op Syrië. De CDA-fractie heeft grote zorgen over de situatie in Syrië. Samen met zijn Beneluxcollega heeft de minister de nieuwe coalitie verwelkomd als een mijlpaal ...

De heer **Sjoerdsma** (D66): Ik heb een vraag over het vorige punt. Ik hoorde de heer Omtzigt zeggen dat de CDA-fractie zich tegenstander toont van de ophoging van de Palestijnse status bij de VN. Is hij het met mij eens dat het belangrijkste probleem in het vredesproces op dit moment de voortdurende uitbreiding van de nederzettingen is?

Voorzitter: Van Toorenburg

De heer **Omtzigt** (CDA): Ik zie twee zeer belangrijke problemen in het vredesproces. Allereerst noem ik de continue beschietingen. Ook de wijze waarop op dit moment omgegaan wordt met de nederzettingen, levert een zeer negatieve bijdrage aan het vredesproces.

De heer **Sjoerdsma** (D66): Sommige analisten stellen dat een dergelijke resolutie de Palestijnen helpt om de grenzen van 1967 te beschermen tegen de voortdurende bouw van nederzettingen. Als u het daar ook mee eens bent, waarom bent u dan tegen de ophoging van deze status?

De heer **Omtzigt** (CDA): Ik heb gezegd dat het er op dit moment niet bij gebaat is. Ik ben dus niet tegen de verhoging van de status in de permanente sfeer. Ik zie graag eerst de aanvraag hiervan, want ik zie namelijk best wel problemen over de vraag welk grondgebied deze status betreft. De heer Abbas kan best enige legitimiteit en controle inzake de Westelijke Jordaanoever claimen, maar dat is bij Gaza geenszins het geval. Als hij wel wil dat Gaza erbij hoort, dan is hij meteen verantwoordelijk voor alle raketten die vanuit Gaza afgeschoten worden. Het is van tweeën één als je een aanvraag tot staat indient.

Voorzitter. Kan de minister aangeven waarom hij gekozen heeft voor een alleingang in Beneluxverband? Was het niet beter in Europees verband overeenstemming te krijgen over het conflict in Syrië? De minister noemt het verlies van controle van het regime op de chemische wapens een bijzonder aandachtspunt van de internationale gemeenschap. Dat is wel erg voorzichtig. Het kan niet zo zijn dat we het zicht op deze wapens verliezen. Zijn ambtsvoorganger heeft de Kamer beloofd hierover een briefing te geven, maar die heeft nog niet plaatsgevonden. Hoe zal de minister ervoor zorgen dat die briefing plaatsvindt en dat dit onderwerp meer urgentie heeft bij de internationale gemeenschap?

Wij vragen ook aandacht voor de grote vluchtelingenproblematiek in de omgeving van Syrië. Grote groepen mensen zijn gevlucht naar Turkije, Libanon en andere landen. De situatie daar verslechtert voor deze mensen. Op welke wijze denkt de minister dat Nederland er een bijdrage aan kan leveren dat deze mensen op een fatsoenlijke manier worden opgevangen, zeker nu blijkt dat dit conflict naar alle waarschijnlijkheid niet volgende week opgelost zal zijn? Inmiddels overweegt Turkije Patriots in te zetten aan de grens van Turkije onder de paraplu van de NAVO. Kan de minister aangeven of deze inzet noodzakelijk is voor de bescherming van het bondgenootschappelijk grondgebied, mede met het oog op artikel 5? Ik kom op Egypte. De positie van religieuze minderheden is sinds de revolutie in Egypte drastisch verslechterd. Hoewel de Egyptische regering aan christenen heeft toegezegd dat ze in vrijheid hun geloof kunnen beleven, is de praktijk op straat heel anders. Deelt de minister de opvatting dat er een groot verschil bestaat tussen de officiële statements van de regering en de situatie in de praktijk op straat? Zo ja, acht de minister het dan verstandig om op dit moment over te gaan tot ontdooiing van de SPRING-fondsen? Wij vinden het verstandig om dat nu niet te doen.

Ik kom op Mali. De CDA-fractie juicht de besluitvaardigheid van de ECOWAS toe. Voorkomen moet worden dat in Noord-Mali een staat ontstaat die geleid wordt door jihadistische groeperingen. Wij steunen de inzet van Europa in dezen. Overweegt de minister een Nederlandse bijdrage? Uit de krant hebben we vernomen dat zowel Frankrijk als de Verenigde Staten de bereidheid hebben getoond om luchtsteun te bieden. Welk overleg heeft hierover plaatsgevonden in NAVO-verband? Binnen de EU wordt namelijk verschillend beleid gevoerd ten aanzien van de betaling van terroristen bij ontvoering van onderdanen. Met dit geld worden wapens en terrorisme gefinancierd. Deelt de minister de mening dat een Europese afspraak moet worden gemaakt dat terroristen op deze manier niet meer worden gefinancierd alvorens er sprake kan zijn van een Europese missie? Gaat de minister pleiten voor meer terughoudendheid nu er nog geen volkenrechtelijk mandaat ligt? Of is hier in zijn ogen spraken van een humanitaire noodsituatie?

De **voorzitter**: Komt u tot een afronding, mijnheer Omtzigt?

De heer **Omtzigt** (CDA): Dan zal ik het allerlaatste thema weglaten. Ik zal nog één opmerking maken over Congo en Rwanda. Dat ligt ook in de lijn van het betoog van mevrouw Bonis. Gezien de geconstateerde feiten en de reactie die de regering voorziet in de Veiligheidsraad, hadden wij verwacht dat de Nederlandse regering ervoor zou kiezen de sectorale begrotingssteun niet te bevriezen maar in zijn geheel stop te zetten. Waarom wordt deze steun niet stopgezet?

Ik moet mij zo verontschuldigen omdat ik plenair in debat ga over het Belastingplan. Mijn medewerker blijft hier wel zitten. Ik probeer zo meteen nog even terug te komen.

De heer **Van Bommel** (SP): Voorzitter. Ook van mij een felicitatie aan deze nieuwe minister van Buitenlandse Zaken, die wij al langer kennen.

De SP-fractie heeft hoge verwachtingen, maar die liepen vanochtend al een deuk op toen zij de brief van de minister las over de mogelijke opwaardering van de status van de Palestijnse Autoriteit bij de VN tot waarnemer. Wat is er veranderd sinds juli dit jaar, toen het Kamerlid Timmermans nog voor een motie stemde waarin werd gevraagd de opwaardering te steunen? De reden hiervoor kan toch niet liggen in juridische omstandigheden of andere omstandigheden? Er moet dus een andere reden zijn, wellicht de status van de minister zelf. Ik wil graag een oordeel van de minister over het geweld van de laatste dagen. Het is terecht dat het geweld van beide zijden is veroordeeld. Een oproep tot een onmiddellijk staakt-het-vuren heeft onze steun. Ik heb een vraag over het doden van Hamasleider Al-Jabaari. Het Kamerlid naast mij sprak van een buitengerechtelijke executie. Nederland is tegen buitengerechtelijke executies. Is het doden van Al-Jabaari volgens de Nederlandse regering een buitengerechtelijke executie of valt het onder rechtmatige zelfverdediging, waar de staat Israël vanzelfsprekend recht op heeft? Graag wil ik een helder antwoord op die concrete vraag.

De heer **Ten Broeke** (VVD): Mag ik de heer Van Bommel uitdagen om ook zelf een antwoord op die vraag te formuleren?

De heer **Van Bommel** (SP): Ja. De SP-fractie is van oordeel dat dit een buitengerechtelijke executie is. Ik hoor graag het oordeel van de minister hierover.

Ik kom op Syrië. De erkenning van Frankrijk, Turkije en andere landen dat de Syrische Nationale Coalitie het enige gezag is dat de bevolking van Syrië kan vertegenwoordigen, heeft politieke implicaties. Wat zijn die politieke implicaties naar het oordeel van de minister? Wat betekent dit bijvoorbeeld voor de vertegenwoordiging door de diplomaten van het bewind van Assad in lidstaten van de Europese Unie, bij de VN en voor samenwerking, contacten en dergelijke met deze personen? Wat betekent het voor de contacten met de Europese Unie als zodanig? Volgens mij gaat het om vergaande gevolgen. Ik vraag mij af of die wel helemaal doordacht zijn.

Ik steun de minister in ieder geval in zijn oordeel dat het op dit moment niet verstandig is om over te gaan tot die erkenning, maar welke argumenten heeft hij daarvoor? Het lijkt mij dat de Syrische nationale coalitie niet alle groepen in Syrië vertegenwoordigt en dat er zelfs sprake is van tegengestelde belangen bij die oppositie. Ik meen dat ook te moeten afleiden uit het feit dat bepaalde groepen in Syrië die zich tot de oppositie rekenen, worden bewapend door Qatar en Saoedi-Arabië, groepen waarvan de SP-fractie in ieder geval hoopt dat ze straks niet aan de macht komen in Syrië.

Ik heb ook nog een vraag over de Patriots.

Mevrouw **Bonis** (PvdA): Als dat mag volgens de procedures heb ik meer een aanvulling dan een vraag.

De **voorzitter**: Nee, dat doet u in uw tweede termijn.

Mevrouw **Bonis** (PvdA): Dan maak ik er een vraag van. Is de heer Van Bommel zich ervan bewust dat de coalitie, zoals die er nu uitziet, nog niet is geïntegreerd en dat bijvoorbeeld een derde vicepresident uit de Koerdische gemeenschap ook nog in aantocht is, al is die nog niet benoemd? Ik weet overigens dat de heer Van Bommel zich daar terecht veel om bekommert. Hopelijk wordt de representativiteit van deze nieuwe council daarmee ook meer gegarandeerd.

De heer **Van Bommel** (SP): Ik wil hier niet te lang over uitweiden. Ik stelde slechts dat naar onze opvatting niet iedereen wordt vertegen-

woordigd. De Koerden hebben zelf een Koerdische nationale raad in Syrië. Het lijkt mij dat erkenning uitsluitend zou kunnen wanneer alle groepen in Syrië worden vertegenwoordigd. Dat lijkt mij nu niet het geval, maar ik wacht het oordeel van de minister nog even af.

Dan de Patriots, zoals die zijn gesuggereerd door Turkije. Dit zou de NAVO moeten doen, maar is er een formeel verzoek ingediend bij de NAVO op dit punt en wat zou dat in militaire zin betekenen? Er zijn analisten die stellen dat de Patriots de facto een no-flyzone betekenen, een bufferzone. Wat zou daar dan de volkenrechtelijke legitimatie van zijn?

Wat betreft Egypte wordt er gesproken over het deblokken van de transitiefondsen van de EU. Amnesty International wijst er naar onze opvatting terecht op dat er nog steeds sprake is van ernstige straffeloosheid in het leger en nog erger, van discriminatie van religieuze en andere minderheden. Is het dan wel het juiste moment om te komen tot het deblokken van EU-fondsen? Het standpunt was toch altijd: «more for more, less for less»? Nu lijkt het more for less te worden. Dat kan toch niet de bedoeling zijn?

Dan Mali en de militaire interventie, mogelijk door middel van een GBVB-missie. Die lijkt aanstaande. Wat is het standpunt van Nederland op dit punt? Antsal Aldine zegt bereid te zijn tot vredesonderhandelingen. Is het dan niet beter om aan te sturen op vredesonderhandelingen in plaats van op directe militaire inmenging, ook door Europa? Wat is het oordeel over de positie van Algerije met betrekking tot een mogelijke interventie? Algerije schijnt daar zeer veel bedenkingen bij te hebben.

Ten slotte een vraag over het actieplan contra terrorisme. In dat kader worden de Hoorn van Afrika en Jemen genoemd. Daar is sprake van een grote inzet van drones. Die inzet komt steeds meer ter discussie te staan. Deze Amerikaanse drones worden ingezet door de opperbevelhebber van het Amerikaanse leger, zijnde de president. Dat betekent dat alle macht, dus de rechtsprekende en de uitvoerende macht, in één hand zou komen te liggen, omdat het inzetten van drones het tekenen van het doodvonnis van personen betekent. Wat is daarvoor de volkenrechtelijke basis? Hoe staat het met de internationale samenwerking in de Hoorn van Afrika en Jemen? Dit zou inhouden dat er wat betreft Europa sprake is van medeplichtigheid op het gebied van zaken die volkenrechtelijk niet door de beugel kunnen. Graag een reactie van de minister.

De heer **Segers** (ChristenUnie): Een beetje een secundaire reactie, want het gaat over een paar onderwerpen terug. Ik wil nog een vraag stellen over de reactie van Israël. De heer Van Bommel keurt de uitschakeling van de leider van de militaire tak van Hamas af. De afgelopen twee jaar heeft het echter constant raketten geregend op Israël. Het aantal raketten dat dit jaar al is afgeschoten vanuit Gaza loopt al richting de duizend. Wat had de heer Van Bommel een proportionele reactie van Israël gevonden als hij het recht op zelfverdediging erkent, wat hij heeft gedaan?

De heer **Van Bommel** (SP): De heer Segers constateert terecht dat ook de SP-fractie van mening is dat Israël het recht op zelfverdediging heeft, maar de vraag is of het doden van leiders van Hamas onderdeel is van het recht op zelfverdediging en of dat onderdeel kan zijn van het recht op zelfverdediging. Het recht op zelfverdediging zou wellicht beter uitgelegd kunnen worden in het kader van het vernietigen van militaire installaties en militaire capaciteit in plaats van het gericht doden van personen. Dit is een liquidatiepolitiek die Israël verlaten leek te hebben, maar die kennelijk nu weer wordt opgepakt. In het verleden is die politiek door Europa en Nederland terecht veroordeeld.

De heer **De Roon** (PVV): Het gaat om het uitschakelen van een leider van een militaire groep die zijn ogen dichtdoet als het gaat om het afvuren van raketten vanuit Gaza op Israël, die daar helemaal niet tegen optreedt, die

daar niets tegen doet. Is dat uitschakelen niet ook het vernietigen van militaire capaciteit in de Gazastrook?

De heer **Van Bommel** (SP): Dit is eenzelfde redenering als die je ook wel eens elders hoort, namelijk dat je kinderen mag vermoorden, omdat het later terroristen worden. De SP-fractie volgt die redenering niet. Het uitschakelen van een leider van Hamas is op te vatten als een buitengerechtelijke executie. Vorige executies van leiders van Hamas zijn echter veroordeeld door Europa als buitengerechtelijke executies, ook door Nederland.

De heer **De Roon** (PVV): Dat is een onzinnige vergelijking. Het vermoorden van kinderen keurt niemand goed, mijn fractie zeker niet. Het uitschakelen van de militaire leider van Hamas, die verantwoordelijk is voor het handhaven van rust en orde in de Gazastrook, maar die de beschietingen op Israël vanuit de Gazastrook desalniettemin gedooft, zo niet daar zelfs actief aan deelneemt, is verantwoord, want die man is verantwoordelijk voor de aanvallen op Israël. Hij trad niet actief en adequaat op. Dan is het legitiem om te redeneren dat het uitschakelen van iemand die aan de top van dat militaire apparaat staat tevens het uitschakelen van militaire capaciteit is.

De heer **Van Bommel** (SP): Het kenmerk van deze discussie is dat dit buitengerechtelijk is gebeurd. Die kwalificatie moet daaraan worden gegeven. In het verleden is dat gedaan door Europa en door Nederland. Ik vraag de Nederlandse regering of zij die kwalificatie nu ook hanteert.

De heer **Ten Broeke** (VVD): In aanvulling op de vraag die ik zojuist stelde, het volgende. Buitengerechtelijk betekent dus dat Israël, als het land dit gerechtelijk had willen doen, deze man had moeten arresteren. Daarvoor zou men Gaza eigenlijk weer hebben moeten bezetten. Misschien wordt de heer Van Bommel daarmee op zijn wenken bediend, maar mij lijkt dat niet aan de orde. De heer Van Bommel is zeer goed op de hoogte van wat de speciale VN-rapporteur Philip Alston hierover heeft gezegd. Er zijn situaties denkbaar, als er geen arrestatie mogelijk is, als sprake is van imminent gevaar – daarvan kan hier wel worden gesproken – en als er geen alternatieven zijn, dat het militaire leiderschap, mits dat kan worden aangetoond, op deze manier wordt geraakt. Ik vind het ook een moeilijke kwestie, maar de heer Van Bommel is hier heel expliciet over. Er wordt echter op geen enkele manier aan die voorwaarden voldaan. Arresteren kun je deze man niet.

De heer **Van Bommel** (SP): De heer Ten Broeke doet een aantal uitspraken die ik niet zomaar onderschrijf. Hij spreekt over een imminent gevaar, maar ik onderschrijf dat niet zomaar. Bij de executie van een vorige Hamasleider was Europa van oordeel dat dit niet aan de orde was en dat er sprake was van een buitengerechtelijke executie. Dat lijkt mij hier ook aan de orde. Ik vraag de Nederlandse regering, die deze kwestie eerder heeft veroordeeld, in navolging van Europa, of zij dat oordeel nu ook is toegegaan.

De **voorzitter**: Dank. Dit was de eerste termijn van de Kamer. Ook ik mag de minister nog van harte feliciteren. Hij heeft de moed om direct te antwoorden. Het woord is aan de minister.

Minister **Timmermans**: Voorzitter. Ik begin uiteraard met het danken van de leden van de Kamer voor de in mijn richting uitgesproken complimenten, aanmoedigingen en waarschuwingen. Ik neem ze allemaal ter harte. Ik zal proberen de Kamer en haar leden niet teleur te stellen in de

jaren dat ik met deze zeer eervolle taak belast zal zijn; een taak die ik, zoals mijn voormalige collega's weten, met heel veel plezier op mij neem. Er zijn heel veel vragen gesteld. Ik probeer ze per onderwerp na te lopen. Ik begrijp dat de aandacht van de Kamer in dit overleg vooral uitgaat naar het vredesproces in het Midden-Oosten en Syrië, want dat zijn op dit moment politiek de meest relevante onderwerpen. Ik begin daarom met de andere onderwerpen.

Mali. Wat ik stimulerend en hoopgevend vind, is dat in Afrika Afrikanen steeds meer collectief verantwoordelijkheid nemen voor conflicten die zich in Afrika voordoen. Het is mooi om te zien dat ECOWAS een duidelijke verantwoordelijkheid ziet in zo'n ingewikkeld conflict, zo'n ingewikkelde situatie als die zich nu in Mali voordoet. Wat er ook gaat gebeuren, bij het beheersen en oplossen van dit conflict zullen de Afrikanen zelf in de leiding zitten. Zij zullen aangeven welke kant ze op willen. Zij zullen daarvoor ook een mandaat vragen bij de VN. Ik vind dat de EU in het algemeen en Nederland als lid van die EU de principebe-reidheid moeten hebben om, als er steun van ons wordt gevraagd voor de uitvoering van iets wat met een volkenrechtelijk mandaat, onder alle voorwaarden, wordt gedaan, daar ook een bijdrage aan te leveren. Het wordt waarschijnlijk, als ik het zo kan inschatten, een zeer bescheiden bijdrage, maar misschien is die toch belangrijk. Er ligt op dit moment echter nog geen enkel concreet verzoek of anderszins, dus dat wachten wij af. Het is duidelijk dat er voor de oplossing van deze problematiek veel dingen moeten gebeuren. Ik heb dat afgelopen week ook met een aantal collega's kunnen bespreken, en gisteren nog met de nieuwe minister van Buitenlandse Zaken van Senegal, een land dat daar ook zeer bij is betrokken. Men is het erover eens dat de ontwikkelingen in Mali alleen maar beheersbaar te maken zijn als er ook perspectief is op sociaalecono-mische ontwikkeling, ook in het noorden van het land. Door allerlei ontwikkelingen is het risico van terreur en geweld in het noorden groot. Er zijn verschillende groeperingen actief. Sommige zijn een soort filiaal van Al Qaida. Andere gaan veel meer uit van regionale of clanbelangen. Er moet een strategie komen, waarbij de terroristische elementen worden geïsoleerd en bestreden en de andere elementen die ook een rol spelen, een bepaalde positie krijgen, waardoor ze iets kunnen betekenen voor hun bevolking en kunnen meewerken aan een oplossing van het probleem. Ik benadruk echter nogmaals dat de Afrikanen zelf de hoofdtoon zullen voeren. Wij zullen proberen om ze te ondersteunen. Ik ben het eens met mevrouw Bonis als zij zegt dat de situatie in het oosten van de Democra-tische Republiek Congo zorgwekkend is en de invloed daarvan op de situatie van Rwanda negatief. De hulp vanuit Nederland is opgeschort. Andere landen volgen dat voorbeeld nu, niet in de laatste plaats België, dat een grote kennis van de regio heeft en van Rwanda zelf. Ik heb met mijn Belgische collega Didier Reynders afgesproken dat wij hierin samen zullen optrekken en dat wij samen een strategie zullen ontwikkelen die wij ook in de EU zullen bespreken. Op die manier nemen wij een helder standpunt in tegenover de Rwandese regering en kunnen wij duidelijk aangeven dat wij bepaalde stappen die worden gezet onaanvaardbaar vinden. Wij zullen de regering ook oproepen dat niet meer te doen. We hopen dat wij zo een bijdrage kunnen leveren aan een verbetering. Natuurlijk is er nog steeds behoefte aan humanitaire hulp in de regio. Die hebben wij niet stop gezet, maar alles wat te maken heeft met hulp tussen regeringen is bevroren. België heeft dezelfde stap gezet.

Dan pak ik Egypte bij de kop. Ik ben er net geweest. Ik begrijp alle aarzelingen die in de Kamer leven over de ontwikkelingen in Egypte. Ik denk tegelijkertijd dat het wel of niet slagen van de transformatie in Egypte wel eens bepalend zou kunnen zijn voor de bredere kans op succes van transformatie in de Arabische regio, dus er staat wel wat op het spel. We zien zaken die niet goed gaan. We zien salafisten die zeer luid standpunten verkondigen waarvan het je koud om het hart wordt als je

die hoort, maar tegelijkertijd zijn er pogingen van meer gematigde mensen, of zij zich laten inspireren door de islam of niet, om toch vooruitgang te boeken en te komen tot verbetering van de persvrijheid en de positie van minderheden, inclusief religieuze minderheden, en de positie van de vrouw. Het is heel moeilijk om te stellen dat het de goede kant opgaat, maar ik hoop dat de Kamer het met mij eens is dat wij moeten voorkomen dat we over een paar jaar tegen elkaar moeten zeggen dat we de kans die er toen was om de zaak in positieve zin te beïnvloeden, hebben laten lopen, omdat wij te bang waren voor negatieve ontwikkelingen. Het resultaat daarvan kan zijn dat dan juist degenen die overhand hebben gekregen van wie wij niet wilden dat die de overhand zouden krijgen. Het valt mij op dat minderheidsgroeperingen, ook de kopten – dat werd vorige week duidelijk in het gesprek in Egypte tussen de EU en de Egyptenaren – nu aangeven dat wij ze niet in de steek moeten laten, maar dat we in ze moeten investeren. Ik wil dat ook doen in het volle besef dat voor minderheden – ook al zijn er dagelijks weer incidenten rond de christelijke minderheid – de situatie niet gemakkelijk is en soms zelfs heel penibel. Toch doe ik een beroep de Kamer om mee te denken over hoe wij de positieve ontwikkelingen, die er ook zijn, met Europese steun en met Nederlandse inzet kunnen verbeteren. Daar wordt om gevraagd door degenen die wij dit toevertrouwen in Egypte. Ik vind ook dat Morsi het voordeel van de twijfel verdient op dit moment.

De heer **Segers** (ChristenUnie): Uiteraard steun voor het commitment van de minister aan het transitieproces en het toegroeien naar een democratische rechtsstaat, maar mijn zorg is dat er sprake is van een verslechtering als het gaat om de persvrijheid en de eerbiediging van de rechten van minderheden. Wat doet de minister als het inderdaad blijvend een proces van verslechtering blijkt te zijn? Is er ergens een punt waarop de minister zegt: nu haken wij af, wij kunnen geen steun blijven geven als er steeds wordt geconstateerd dat de rechten van journalisten worden geknecht en dat christenen steeds meer in de hoek zitten waar de klappen vallen?

Minister **Timmermans**: De heer Segers heeft gelijk. Er komt natuurlijk een moment waarop wij constateren dat wij ons ervoor hebben ingespannen, maar dat het niet werkt en dan stopt het. Ik zie dat punt nu echter nog niet aan de horizon. Hij heeft ook gelijk als hij zegt dat er heel veel zorglijke ontwikkelingen zijn rond de persvrijheid. Dezelfde pers speelt overigens niet altijd een positieve rol in de Egyptische context. Er zijn ook opruiende elementen die niets met journalistiek of wat dan ook te maken hebben, maar zich wel via de pers laten gelden. We moeten voorkomen dat politieke krachten met het oog daarop zeggen dat de persvrijheid moet worden gebreideld. We moeten dus voorkomen dat men in die val trapt en dat men als reactie daarop de persvrijheid juist verder inperkt. Daar zal de EU bovenop moeten zitten.

Dan nog iets. Waarom is de situatie nu gespannen in de Egyptische samenleving? Het gaat daar sociaaleconomisch voor heel veel mensen ontzettend slecht. De vooruitzichten zijn heel ingewikkeld voor heel veel mensen. Ze zijn hun baan kwijt. Er is geen stroom meer en er is onzekerheid of er nog stromend water is. Dat waren Egyptenaren niet meer gewend. Dat is een verslechtering ten opzichte van de vorige situatie en dan gaan er natuurlijk stemmen op die zeggen: wat zijn we er eigenlijk mee opgeschoten dat we ons hebben bevrijd van Mubarak? Op dat moment moeten de internationale gemeenschap en de EU proberen te helpen, zodat de mensen over een paar jaar kunnen zeggen dat ze wel zijn opgeschoten met de vrijheid en de bevrijding van het regime van Mubarak.

De heer **Segers** (ChristenUnie): De minister staat op het punt om de SPRING-gelden te deblokken. Hij wil in het kader van Matra ook extra inspanningen leveren om Egypte te helpen, maar je moet de druk zo lang mogelijk op de ketel houden. Wat vindt de minister van de suggestie om te stellen dat het om voorwaardelijke hulp gaat en dat deze afhangt van de eerbiediging van de mensenrechten? Ik begrijp dat je zo'n streep als het gaat om de eerbiediging van mensenrechten niet echt kunt trekken, maar je kunt wel stellen dat er heel nadrukkelijk wordt gekeken naar de mate van eerbiediging van mensenrechten, van de rechten van minderheden. Is het een suggestie om het daarvan te laten afhangen of wij inderdaad steun gaan geven?

Minister **Timmermans**: Voor Nederland zijn twee gebieden prioritair: de rechtsstaat en goed bestuur. Dat zijn onderwerpen waarmee wij ook in Oost-Europa de afgelopen twintig jaar veel expertise hebben opgebouwd. Dat heeft een toegevoegde waarde, ook in de Egyptische context. Daar zullen wij ons op concentreren. Als onze inspanningen op dat punt niets opleveren, dan zullen we ermee stoppen. Ik zal er ook voor zorgen dat dit voortdurend wordt gemonitord. De heer Segers heeft gelijk als hij stelt dat wij er onmiddellijk mee moeten stoppen als het niet helpt. De schaarse middelen die wij hebben, kunnen wij dan beter daar inzetten waar ze wel positief effect hebben.

De **voorzitter**: Ik verzoek iedereen kort en bondig te formuleren, want anders gaan we serieus uit de tijd lopen, terwijl iedereen wacht op een eventueel VAO met stemmingen.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Kort en bondig is mijn vraag: Is er naar de mening van de minister nu inderdaad een ontwikkeling gaande die het rechtvaardigt om de SPRING-fondsen te deblokken?

Minister **Timmermans**: Mijn antwoord daarop, kort en bondig, is: ja. Ik vind, ook na overleg in de afgelopen week, ook na mijn collega's uit de andere Europese landen te hebben gehoord, ook na het overleg tussen Egypte en de EU, dat de regering van Morsi een kans verdient. De balans opmakend, vinden wij, met alle risico's die eraan kleven, dat die balans momenteel in positieve zin doorslaat. Dat gezegd zijnde, zullen wij dit precies blijven monitoren, want ik geef toe dat het een heel dunne lijn is. Het is afwachten of de vooruitgang overeind blijft. De spanningen in de samenleving zijn groot. De politieke spanningen zijn groot. We zullen heel voorzichtig moeten zijn.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Mijn vraag blijft welke overtuigende voortgang er tot nu toe in het transitieproces is gemaakt. Ik zeg dat ook tegen de achtergrond dat wij juist veel signalen over verslechtering krijgen. Wij horen niet zozeer dat er een echte stap vooruit is gezet in het transitieproces.

Minister **Timmermans**: Ik denk toch dat wij met zijn allen mogen vaststellen dat de verkiezingen vrij en eerlijk zijn verlopen en dat er een burgerregering is gekomen, wat maar heel weinigen voor mogelijk hadden gehouden. Dat zijn twee heel grote stappen waar wij onze ogen niet voor mogen sluiten. Ja, er zijn nog veel tekortkomingen in de samenleving. Ja, er zijn nog veel zorgen over de positie van de pers en de minderheden, met name religieuze minderheden. De burgerregering is echter na vrije en eerlijke verkiezingen tot stand gekomen. Wat betreft de EU en Nederland verdient die een kans, maar die regering moet dan wel op onderdelen worden gesteund. Overigens is dat niet alleen de visie van de EU en de Nederlandse regering. Ook de Amerikaanse regering gelooft hier heel sterk in. Als ik kijk naar wat zij van plan is om te investeren in

Egypte, dan is dat van een heel andere orde, als je dat vergelijkt met wat de EU zou willen doen.

Mevrouw **Bonis** (PvdA): Ik heb een vraag aan de heer Segers.

De **voorzitter**: Nee, dat mag niet. U mag wel een vraag aan de minister stellen.

Mevrouw **Bonis** (PvdA): De minister spreekt vol passie over het belang van Europees engagement als het gaat om Egypte. Ik hoop dat hij de heer Segers ervan kan overtuigen dat je dit altijd beter kan doen vanuit een positie van steun en het psychologisch positief in het proces staan. Dat is beter dan je nu van Egypte af te wenden en de geldkraan niet open te zetten. Egypte is een enorm machtig land met bijna 90 miljoen mensen.

De **voorzitter**: U bent heel creatief, maar ik hoor nu graag een concrete vraag.

Mevrouw **Bonis** (PvdA): Deelt de minister de mening dat je dit beter vanuit engagement kan doen?

Minister **Timmermans**: Ik zei het al in het begin van mijn betoog. Volgens mij hangt er voor de bredere Arabische regio ontzettend veel af van het al of niet slagen van het transitieproces in Egypte. Wij weten uit ervaring, kijkend naar Centraal- en Oost-Europa, hoe smal het pad is in een transitietijd en hoe gemakkelijk je van dat pad kan afraken. Dan kan het voor decennia verkeerd gaan. Mijn inzet is erop gericht om te voorkomen dat wij over een paar jaar tegen elkaar moeten zeggen: als we toen, op dat moment, een stapje harder hadden gelopen, was het een jaar later niet misgegaan. Ieder moment kan er een punt worden bereikt waarop wij vaststellen dat het niet goed gaat, dat het de verkeerde kant op gaat en dat wij ermee stoppen. Dat moment is nu zeker nog niet aangebroken. Ik vind, samen met mijn EU-collega's, dat deze burgerregering nu een kans verdient.

De heer **Ten Broeke** (VVD): Net als enkele maanden geleden ben ik ook nog steeds van mening dat de regering-Morsi het voordeel van de twijfel moet hebben en houden, ondanks alle bezwaren die je bijna elke dag kunt hebben. Ik wil het wel graag een beetje concreet maken. We hebben al een aantal malen gesproken over de geloofswet, om je geloof vrij te kunnen belijden en om vrijelijk kerken te kunnen stichten. Dat is met name voor de koptische gemeenschap van groot belang. Die wet was pending bij het kabinet, dat daarna weer uiteen is gegaan, dus ik weet niet helemaal hoe het daarmee staat. Misschien is dat iets waar Nederland heel legitiem en oorspronkelijk op zou kunnen wijzen en waar Nederland in de bilaterale contacten tussen Europa en Egypte voor zou kunnen ijveren. Van alle Egyptische collega's die wij hier ontvangen – er komen nogal wat delegaties deze kant op – hoor ik dat daar geen overwegende bezwaren tegen zijn, ook niet van de kant van het Moslimbroederschap.

De **voorzitter**: En uw vraag is of de minister uw mening deelt?

De heer **Ten Broeke** (VVD): Volgens mij is de vraag heel helder, namelijk of de minister dat punt wil meenemen.

Minister **Timmermans**: Ik wil mij daar graag voor inzetten. Dat zeg ik toe. Ik zal mij nog laten informeren over de precieze stand van zaken, maar ik wil mij er zeker voor inzetten. Ik heb afgelopen week ook met de kopten gesproken. Zij hebben maar één boodschap: wij zijn van hier, wij horen hier en we willen hier niet weg. Er wordt weleens iets anders gezegd,

maar die mensen willen daar niet weg. Ik vind het onze dure plicht om eraan mee te helpen dat ze in hun eigen land kunnen blijven wonen en hun geloof kunnen uitdragen en niet bang hoeven te zijn om in hun land te wonen vanwege dat geloof. Daar wil ik mij graag voor inspannen.

De heer **Omtzigt** (CDA): Een korte, directe vraag. De minister zegt dat het een dunne lijn is, maar dat hij nu wel overgaat tot de ontdooiing van de SPRING-fondsen. Is de minister bereid om de Kamer over een maand of vier te informeren over hoe een en ander er op dat moment bij staat? Dan kunnen wij bezien of er nog steeds sprake is van een dunne lijn. Is de minister bereid om dit ook aan de Egyptische regering mee te delen?

Minister **Timmermans**: Graag, ja.

Er is ook nog een vraag gesteld over wat in de media aan de orde is geweest, namelijk de Patriots. Er is echter geen aanvraag ingediend, dus ik kan nergens op reageren. Als er een aanvraag komt, wat nog niet het geval is, dan zal ik er direct op reageren.

Dit brengt mij bij Syrië. Ik weet niet hoe het de Kamer vergaat, maar de beelden die ons uit Syrië bereiken, vind ik verschrikkelijk. Die blijven verschrikkelijk en gruwelijk. Het gevoel van machteloosheid dat je dan bekruipt, is soms verschrikkelijk. Ik begrijp dat er collega's zijn die uit die emotie snel iets willen doen. Ik begrijp dat ontzettend goed, maar je moet je bij elke stap die je neemt heel goed bewust zijn van de consequenties ervan. Het is heel goed dat het in Doha is gelukt om de oppositie verenigd te krijgen. Dat zag er heel lang ontzettend slecht uit. Het is bovendien heel goed dat er mensen naar voren zijn gekomen die – dat weten wij vanuit hun verleden – op zichzelf hoop bieden dat met hen in het toekomstige Syrië op een heel constructieve manier kan worden samengewerkt. Dat er vervolgens wordt geconstateerd dat dit de enige vertegenwoordigers zijn van de Syrische bevolking, de enige waar wij nog mee willen praten, vind ik net een stapje te ver. Ik wil dit op deze manier ook met mijn Europese collega's bespreken. Ik wil graag naar hun argumenten luisteren. Ik herhaal dat ik streef naar consensus in de EU op dit punt, maar ik vraag mij sterk af of het zetten van deze stap wel bijdraagt aan de vervolgstappen die ook zullen moeten worden gezet. Het signaal mag ook niet zijn dat we via het erkennen van één groep, waar op dit moment nog niet alle Syrische bevolkingsgroepen zich in vertegenwoordigd weten, in toekomstig Syrië alleen nog maar zaken willen doen met die groep. Dat zou geen verstandig signaal zijn van de internationale gemeenschap. Daarom ben ik wat dat betreft wat voorzichtig, maar dat laat onverlet dat deze groepering een belangrijke gesprekspartner voor ons moet zijn vanuit de Syrische oppositie.

De heer Omtzigt had nog een vraag over de Beneluxpositie wat Syrië betreft. Mijn Belgische collega heeft een initiatief genomen op het gebied van het bieden van humanitaire hulp in de gebieden die onder controle staan van de oppositie. Ik vond dat een waardevolle benadering. Wij hebben met Luxemburg afgesproken dat wij dit een Beneluxinitiatief laten zijn. We hebben Reynders gevraagd om dit ook in de EU in te leiden. Wij zullen hem daarin steunen. Wij zullen ook bezien welke humanitaire maatregelen mogelijk zijn de komende tijd.

Ik wil ook graag met mijn collega Ploumen overleggen over de middelen die hiervoor nodig zouden zijn en die door Nederland ter beschikking gesteld zouden kunnen worden. De humanitaire situatie is namelijk op dit moment wel heel problematisch. Wij willen die verantwoordelijkheid mede dragen, binnen het kader van de EU en de internationale gemeenschap.

De **voorzitter**: Tot zover Syrië? Ik zie namelijk een aantal vragen. Het lijkt me goed als u uw betoog over Syrië nu afrondt.

Minister **Timmermans**: Nog even iets over de jihadistische elementen. Ja, die zitten er ook in. Overal in de Arabische wereld waar op dit moment omwentelingen en transitie zijn, zitten ook jihadistische elementen. Van alle uithoeken komen ze af op plaatsen waar conflict is en ellende. Overal waar conflict escaleert, krijgen zij een grotere rol. Dat ligt bijna in de aard van dit soort conflicten. Wil je hun positie marginaliseren en terugdringen, dan moet je proberen om de escalatie van conflicten zo snel mogelijk in de kiem te smoren en te zorgen voor perspectief voor de groeperingen van goede wil, die wel de rechtstaat willen erkennen, die pluriformiteit wel willen omarmen, die wel democratische oplossingen willen. Ik denk dat dit onze beste kans is.

Mevrouw **Bonis** (PvdA): Ik moet zeggen dat de minister op een zeer redelijke en doordachte manier spreekt over de wijze waarop hij wil omgaan met de nieuwe coalitie van de Syrische oppositie en de manier waarop hij dit wil vormgeven in zijn debat met zijn Europese collega's. Ik vind het ook verstandig om niet overhaast over te gaan tot de erkenning van hen als sole legitimate representatives, hoewel ik aanneem dat nu niet wordt uitgesloten dat dit op termijn wel het geval zal kunnen zijn. Mijn vraag blijft wel op welke manier wij dit belangrijke deel van het georganiseerde verzet in Syrië in praktische zin zouden kunnen steunen. Ik begrijp dat het heel moeilijk is om dat nu met wapens te doen of om daadwerkelijk te gaan werken aan een no-flyzone, maar ziet de minister toch kans om maandag met zijn Europese collega's te gaan spreken over manieren om dit deel van het verzet te steunen, al was het alleen maar om dit punt te agenderen? Ik zou dat waarderen.

Minister **Timmermans**: Ik wil geen stappen zetten die niet zijn gemandateerd in het kader van het internationale recht. Als de VN-Veiligheidsraad geen mandaat geeft voor bepaalde stappen, bijvoorbeeld voor een no-flyzone, vind ik dat we die stappen op dit moment niet kunnen zetten. Dat geldt ook voor het opheffen van het wapenembargo; als het aan de Nederlandse regering ligt, gaan we dat niet eenzijdig doen. Dat zal mijn inzet zijn in het Europese overleg. Ten eerste weten we heel goed hoe volatiel de situatie in de hele regio is. We weten ook dat we nog heel veel druk zullen moeten uitoefenen op Rusland en China om daadwerkelijk iets te kunnen doen en om daarvoor een mandaat te krijgen in de Veiligheidsraad. Ik heb dat ook bepleit bij mijn EU-collega's en bij de Arabische Liga. Maar ik denk dat we de kans daarop enorm veel zouden verkleinen, zo niet geheel verspelen, door nu unilaterale maatregelen te nemen, waarvan zij zouden kunnen zeggen dat wij daarvoor internationaalrechtelijk totaal niet gemandateerd zijn.

De heer **Omtzigt** (CDA): Ik had nog een vraag gesteld over de initiatieven die de minister van plan is te nemen ten aanzien van de vluchtelingen en ten aanzien van de chemische wapens in Syrië.

Minister **Timmermans**: Wij hebben Turkije geholpen, ook financieel, met de opvang van de vluchtelingen. Ik heb net gezegd dat ik mij met de collega's zal verstaan over een extra bijdrage van Nederland ten behoeve van de humanitaire situatie van vluchtelingen in Syrië en aan de grens; heel veel vluchtelingen bevinden zich namelijk nog in Syrië. Minister Ploumen of ikzelf, of wij samen, zullen de Kamer daarover zo snel mogelijk informeren.

Over de chemische wapens moet ik, enigszins cryptisch, zeggen dat de fractievoorzitters daarover zijn bijgepraat. Mag ik dat zo formuleren?

De heer **Sjoerdsma** (D66): Mijn vraag hoe we terugkomen op de EU-lijn is nog niet behandeld. We zien dat Frankrijk de oppositie al heeft erkend. Hoe zorgen we ervoor dat de Europese Unie in haar contacten met de

oppositie een eenduidig signaal geeft, en dat er niet allerlei aparte en misschien tegenstrijdige contacten zullen zijn via allerlei vertegenwoordigers?

Minister **Timmermans**: Tja, dat is het aloude probleem in de Europese Unie: met name de grote lidstaten hebben de neiging om te zeggen dat zij een EU-positie willen, en maken dan gelijk maar hun eigen positie duidelijk; wat het vervolgens voor de EU niet gemakkelijk maakt om een positie in te nemen. Ik wil namens de Nederlandse regering wel mijn best doen om dit maandag in Brussel te bespreken zoals u aangaf. Ik denk dat de Benelux wel zal proberen om binnen de Europese Unie hierover zo veel mogelijk consensus te bereiken. Ik zal me in de komende tijd überhaupt erg inspannen om de EU in haar beleid ten aanzien van de Arabische wereld en het Midden-Oosten meer met één stem te laten spreken, want ik heb vorige week gemerkt dat een verdeelde EU gefundenes Fressen is voor diegenen die juist geen rol willen voor de EU. Ik kom daar zo nog over te spreken in het kader van de statuskwestie.

De heer **Sjoerdsma** (D66): Goed dat de minister voor die eenduidige EU-rol gaat. We moeten echter constateren dat Nederland proportioneel heel veel doet aan humanitaire hulp. Bent u bereid om uw collega's op te roepen om ook hun steentje bij te dragen ten behoeve van dit grote probleem?

Minister **Timmermans**: Dat spreekt voor zich. Overigens schaam ik me er niet voor dat Nederland proportioneel veel doet, maar het spreekt voor zich dat ik mijn collega's zal aanspreken op hun verantwoordelijkheid. Maar als het gaat over «proportioneel veel doen», heeft Turkije proportioneel buitengewoon veel gedaan.

De heer **Segers** (ChristenUnie): De minister zei dat hij in zijn steun aan de oppositie niet buiten een VN-mandaat wil gaan. Impliceert dit dat hij niet meegaat met het pleidooi dat in Frankrijk is gedaan voor bewapening van de oppositie?

Minister **Timmermans**: Het is duidelijk: wij zijn niet voor de opheffing van het wapenembargo, dus ook niet voor de bewapening van de oppositie. Wat wij wel binnen het VN-mandaat kunnen doen, is de oppositie steun geven die niets te maken heeft met de strijd, zoals trainingen of communicatieapparatuur. De Kamer is daarover in groter detail vertrouwelijk geïnformeerd.

De heer **De Roon** (PVV): Daarmee is ook de vraag beantwoord die ik had.

Minister **Timmermans**: Ik ga verder over Gaza. Laat ik heel duidelijk zijn: de hoofdverantwoordelijke voor wat nu in Gaza gebeurt, is Hamas. Hamas heeft stelselmatig, op grote schaal en gedurende langere tijd raketten afgevuurd op Israël. Zo is Hamas de hoofdverantwoordelijke voor de reactie die daarop is gekomen. Laat dit duidelijk zijn. Dat er vervolgens onvoorstelbaar leed is uitgestort over de bevolking, leed dat wij niet willen, is dus echt in eerste instantie de schuld van Hamas. Ik heb in een eerdere verklaring gezegd dat Israël het volste recht heeft om zichzelf te verdedigen, maar proportioneel. Ik wil herhalen dat ik het, gelet op de situatie in de wijdere regio, bijzonder onverstandig vind als de escalatie op de huidige schaal doorgaat. Daarom roep ik alle partijen op om te stoppen met het geweld. Wij zullen zien welk standpunt we maandag namens de Europese Unie kunnen innemen om dit doel zo goed mogelijk te bereiken. Ik leef ontzettend mee met de bevolking, zowel in Israël als in de Gazastrook, waar het leven niet gemakkelijk is. Dat was misschien wel het grootste eufemisme van de eeuw; het is daar bijna onmogelijk. Het feit

dat er voor zo weinig mensen uitzicht is op een menswaardig bestaan, voedt de terroristen; het maakt dit erger. We moeten in de komende tijd proberen om daar iets aan te doen. Ik weet hoe lastig dit zal zijn. Er was een concrete vraag over de dood van Al-Jabaari: was dit een buitengerechtelijke executie? Na raadpleging van juristen die Buitenlandse Zaken ten dienste staan, antwoord ik u dat dit op dit moment, op basis van de beschikbare gegevens, niet is vast te stellen. Zodra wij meer gegevens hebben, zal ik de Kamer hierover informeren. Er zijn argumenten aan te voeren voor beide standpunten, dus zowel voor het standpunt dat dit is gebeurd in een oorlogshandeling als voor het standpunt dat dit een buitengerechtelijke executie was. Ik wil dit heel precies analyseren, met alle daarvoor benodigde gegevens, voordat ik hierover een standpunt inneem. Ik zeg daarbij wel dat deze Nederlandse regering, zoals eerdere kabinetten en al heel lang, buitengerechtelijke executies veroordeelt. Als hiervan sprake is, zullen wij dat veroordelen. Hoe gaat het nu verder met Gaza? Ik denk dat het allereerst van belang is om het geweld te stoppen, evenals de escalatie door beide partijen. De taal uit Gaza die door Hamas wordt gebezigd, stemt bepaald niet hoopvol. Sommige uitspraken van de Israëlische regering, al dan niet officieel, ook niet. Laten we hopen dat men erin slaagt om de escalatie te stoppen. Een en ander brengt mij bij een aantal concrete vragen van de heer De Roon over een tv-kanaal dat mij onbekend was. De desbetreffende site is van de kabel gehaald, maar mij wordt verteld dat het niet reëel is om deze van het internet te willen halen. Ik neem aan dat dit om technische redenen niet reëel of doenlijk is. Nederland is niet van plan om af te wijken van de lijn om Hezbollah een terroristische organisatie te noemen. Wij hanteren die lijn al sinds 2004.

De heer De Roon stelde ook een concrete vraag over Shell in Iran. Shell heeft ons verzekerd dat het zich strikt zal houden aan het EU-sanctiebeleid. Ik zal Shell daar dus ook aan houden.

Ik kom te spreken over de status. Naar aanleiding van het verzoek van de heer Sjoerdsma heeft de Kamer een brief ontvangen. Desondanks heeft de Kamer nog een flink aantal vragen daarover gesteld. Laat ik beginnen met de vaststelling dat er in mijn analyse geen juridische belemmeringen zijn voor die statusverhoging. Laat ik ook nogmaals benadrukken dat het, zoals ik in de brief heb geschreven, zeer waarschijnlijk is dat de meerderheid van de lidstaten in de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties vóór een eventuele resolutie zal stemmen, en dit daarmee dus gewoon een feit wordt. Laat ik ook zeggen dat de Nederlandse regering onder bepaalde condities helemaal niet tegen een eventuele statusverhoging zou zijn. Alleen wordt aan die condities niet voldaan. Het is bijvoorbeeld niet per definitie in strijd met de Osloakkoorden; juridisch is dat niet hard te maken. Stel dat ook de Amerikaanse regering in haar afwegingen met betrekking tot de voortzetting van het vredesproces tot de conclusie zou komen dat een statusverhoging dienstbaar kan zijn. Ik kan me heel goed voorstellen dat de Europese Unie als geheel dan ook tot een dergelijke conclusie komt. Dit is voor ons dus geen kwestie die de afspraken die het kwartet heeft gemaakt over de voortgang van het vredesproces, hoeft dwars te zitten.

De realiteit gebiedt ons echter te zeggen – en dat heb ik ook in de brief geschreven – dat, gelet op de standpunten die andere landen hebben ingenomen, waaronder de Verenigde Staten en Israël, een dergelijke stap op dit moment een hervatting van de onderhandelingen en een aanvang van het vredesproces juist veel moeilijker zou maken. Dit is dus geen principiële standpuntbepaling, maar een analyse en inschatting van de politieke situatie van nu. Ik heb dit ook heel helder gezegd tegen de Palestijnse minister van Buitenlandse Zaken, Malki. Bij die naam heb ik overigens ook een andere associatie. Het is mijn oprechte zorg dat hij hiermee in de eigen voet schiet, omdat een reactie van het Amerikaanse Congres te verwachten is: de blokkering van fondsen, wat de Palestijnse

bevolking kan raken. Wat wint hij daar dan mee, ook als er daarna ook een Israëlische reactie komt die de zaak nog ingewikkelder maakt? Het lijkt me daarom op dit moment niet verstandig. Nogmaals, dit is geen principiële blokkade. Ik kan me omstandigheden voorstellen waarin men hier gewoon voorstander van kan zijn, maar deze doen zich op dit moment niet voor.

Wat gebeurt er dan met de Europese Unie? Het geheel overziend, vermoed ik dat er landen zijn die het liefst ja tegen deze resolutie zouden zeggen en vóór zouden stemmen in de Verenigde Naties. Er zijn ook landen die overwegen om nee te stemmen, hoewel dit volgens mij niet zo'n heel grote groep is, al durf ik geen aantal te noemen. Ik merk verder bij heel veel Europese Unielidstaten de bereidheid om te zoeken naar een EU-consensus op dit punt. Daarvoor span ook ik mij in, want ik vind een verdeelde EU een machteloze EU. In antwoord op de gestelde vragen durf ik de inschatting wel aan dat een consensus op basis van een voorstem niet haalbaar zal zijn. Een consensus op basis van een tegenstem zal naar mijn inschatting ook niet haalbaar zijn. De enige kans op een consensus zou dan in het midden liggen: een onthouding. Maar of er een kans is op een consensus, weet ik maandag pas, als de discussie daarover in de Raad in Brussel is gevoerd. Het gaat mij natuurlijk niet om een consensus tegen iedere prijs; je aansluiten bij een consensus betreft altijd een afweging tussen de stappen die je op dit moment verstandig vindt. Heb ik zo de vragen over dit onderwerp beantwoord?

De **voorzitter**: In eerste termijn wel, maar er zijn leden die u een vraag willen stellen.

De heer **Van Bommel** (SP): De vraag die de minister misschien heeft getracht te beantwoorden, was de volgende: wat is er nu veranderd ten opzichte van juli, toen de Partij van de Arbeid, na een motie van de SP, nog voor die statusverhoging stemde? Ik hoor de minister ineens zeggen dat de Verenigde Staten en Israël tegen zijn. Dat waren zij toen ook. Ook toen was er die dreiging van het blokkeren van fondsen. In die omstandigheid is dus niets veranderd. Ook was de Europese Unie verdeeld: 11 landen in Europa waren voor, 11 onthielden zich en 5 waren tegen, waaronder Nederland. Nu neigen meer landen voor te stemmen, maar een consensus zal er niet komen. Het ontbreken van consensus is daarmee dus ook niet aan de orde. En ook toen was er sprake van gewelddadigheden. Aan de feitelijke omstandigheden is er dus niets veranderd, alleen aan de status van de minister.

Minister **Timmermans**: Wat er feitelijk is veranderd, is dat we de Amerikaanse verkiezingen hebben gehad. Hierover was mij ook een vraag gesteld, en ik beantwoord die dus bij dezen. Een Amerikaanse president voelt in zijn tweede en per definitie laatste termijn meer ruimte voor een internationale rol, en neemt deze ook altijd. Daarbij staat het vredesproces in het Midden-Oosten ook altijd in zijn agenda. Ons bereiken signalen dat de Amerikanen daadwerkelijk van zins zijn om op dit gebied stappen vooruit te zetten. Als door steun aan deze resolutie een reactie van het Congres in de Verenigde Staten zou worden uitgelokt die het de Amerikaanse president veel moeilijker maakt om die stappen te zetten, wat heb je dan gewonnen met die statusverhoging in de Verenigde Naties? Ik herhaal dat ik helemaal niets tegen die statusverhoging heb. Ik kan mij zelfs voorstellen dat, onder bepaalde omstandigheden, die statusverhoging kan helpen. Maar in de politieke constellatie die zich nu voordoet, aan het begin van de tweede termijn van de Amerikaanse president, waarin je kunt verwachten dat de nieuwe Amerikaanse administratie zal trachten vooruitgang te boeken, en in een bovendien heel volatiele omgeving, lijkt het mij niet verstandig om de beleidsruimte in te perken door een resolutie die zal leiden tot een tegenreactie van zowel de

Verenigde Staten als Israël. De gesprekken zullen daardoor niet makkelijker maar juist moeilijker worden.

De **voorzitter**: Ik deel aan de leden mee dat de plenaire zaal nu op ons wacht. Ik vraag iedereen om kort en bondig zijn vragen te stellen. Indien nodig kunnen we, in plaats van nu een tweede termijn te houden, deze direct doorschuiven naar het VAO.

De heer **Sjoerdsma** (D66): Ik houd mijn vraag heel kort: minister Timmermans, gaat Nederland nu nee stemmen, gaat het de Europese Unie oproepen om nee te stemmen?

Minister **Timmermans**: Ik heb u net aangegeven hoe ik dit voor mij zie. Ik moet op maandag nog ruimte hebben om hierover met mijn collega's te vergaderen. Ik heb ook duidelijk aangegeven dat er geen consensus te bereiken zal zijn over een ja-stem en dat er geen consensus te bereiken zal zijn over een nee-stem, dus dat de enige kans op consensus ligt bij een onthouding. Ik wil dit nog duidelijker voor u spellen, maar dat is het Umfeld waarin ik moet werken.

De heer **Sjoerdsma** (D66): Dan bij dezen de officiële aanvraag van het VAO.

De heer **Ten Broeke** (VVD): Ik steun de analyse van de minister van deze situatie volkomen. Natuurlijk weten we allemaal dat de Palestijnen in de Algemene Vergadering een ruime meerderheid zullen hebben en dat Europa tot nu toe heeft geschitterd door verdeeldheid. Daarover kunnen we heel verbaasd doen, maar dat is nu eenmaal zo. Wat nu wel anders is, is dat enkele landen reeds hebben gedaan waartoe de heer Sjoerdsma, van een partij die doorgaans Europese eenheid wil en graag één Europese stem ziet, opriep. Het zijn de voorstemmers – ik meen Cyprus, Denemarken – die out in the open hebben laten weten dat zij de Palestijnen steunen. Juist dan is het verstandig om geen positie in te nemen, je niet nu al rond een nee te verenigen, maar de mogelijkheid open te laten om een consensus te bereiken over een onthouding. Ik vind dit echt verstandig, ik steun dit. Daarover wil ik de minister graag horen. Hij zegt dat hij condities wil verbinden aan die statusverhoging. Welke condities zijn dat, wanneer doen die zich voor?

Minister **Timmermans**: Een concreet antwoord op uw vraag krijgt u, maar pas nadat ik heb gezegd dat het wel heel raar is om je nu al op een ja of nee vast te leggen, terwijl je niet eens weet wat er in die resolutie komt te staan. Ik gun de Kamer haar positie; die is iets makkelijker. Voor de Nederlandse regering is dit echt niet te doen. Dat gezegd hebbende, wil ik benadrukken dat ik wil proberen om een Europese consensus te bereiken. Op dit moment is het heel moeilijk om in te schatten of ons dat gaat lukken. Ik zal daarom ook niet definitief kunnen zeggen waar de Nederlandse positie gaat landen. De condities die wij stellen aan een positieve houding, eventueel in de toekomst, hebben te maken met onze inschatting, bilateraal of in EU-verband, dat een dergelijke statusverhoging zal bijdragen aan het vredesproces. Er is dus geen juridische beperking. Dat die statusverhoging zal helpen om de partijen bij elkaar te brengen en bij de realisatie van de kwartetvoorwaarden die de Nederlandse regering tot de hare heeft gemaakt voor een oplossing van dit probleem, is een puur politieke inschatting.

De heer **Ten Broeke** (VVD): Uit de beantwoording van de minister concludeer ik dat diens analyse behelst dat aan die condities niet wordt voldaan. Zijn analyse is heel scherp en terecht. Indien wij nu reeds aangeven dat die statusverhoging aan de orde kan zijn, zou dat geen

bijdrage leveren aan het proces naar vrede. Ook het omgekeerde geldt dus. De landen en ook de partijen – zo zeg ik tegen de heer Sjoerdsma – die nu oproepen tot een ja, leveren in ieder geval geen bijdrage aan een consensus.

Minister **Timmermans**: Ik herhaal dat dit een politieke inschatting is. Als men de politieke inschatting maakt dat dit nu wel bijdraagt aan het proces en men daarom ja stemt, is dat even legitiem als nee stemmen omdat men denkt dat dit niet bijdraagt aan het proces. De EU moet die politieke inschatting dus gezamenlijk maken, maar de soevereine lidstaten kunnen deze ook ieder voor zich maken. Ik wil daar geen waardeoordeel aan koppelen, want dit betreft een politieke afweging.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Ik heb goed naar de minister geluisterd. Volgens mij weet hij een redenering te vinden voor zowel een voor, een tegen als een onthouding. Dat is diplomatiek verstandig, maar politiek wat onduidelijk. Wat is nou de inzet van Nederland? Is het niet veel krachtiger en helderder om te zeggen dat dit niet bevorderlijk is voor het vredesproces? Laten we met alle macht en met alle consensus proberen om de Palestijnen daarvan te weerhouden. Zo iets stond ook in de brief.

Minister **Timmermans**: Ik zeg tegen de heer Van der Staaij, die ik al wat langer ken: ik zal niet uw intelligentie beledigen door net te doen alsof u mij niet goed hebt verstaan. U weet heel goed wat ik heb gezegd, u weet heel goed wat er in de brief staat. Mijn eindoordeel is dat die statusverhoging op dit moment niet opportuun is. Tegelijkertijd wil ik proberen om binnen de EU consensus te bereiken.

De **voorzitter**: Wij gaan zo een VAO houden. Mevrouw Bonis krijgt nu nog heel kort het woord.

Mevrouw **Bonis** (PvdA): Ik zal proberen om nog een heel korte opmerking te maken. Het spijt mij overigens dat dit heel kort moet. Ik zie een minister met een dilemma, die zoekt naar consensus, die zoekt naar een weg vooruit, die de zaak van vrede in het Midden-Oosten zeer is toegedaan. Ik hoorde hem twee argumenten noemen voor zijn aarzelingen om nu mee te gaan met, of te pleiten voor, een consensus over een voorstem. Allereerst: geef Amerika en Obama in diens tweede termijn de ruimte om met een initiatief te komen, zodat er geen financiële blokkade komt. Ik vraag de minister hoe groot hij de reikwijdte inschat, in de wetenschap dat het House of Representatives in het Congres republikeins is, wat de armslag van de president per definitie zal beperken. Ik vraag hem ook of het Midden-Oosten weer een prioriteit zal worden, net zoals Afghanistan en Irak in de afgelopen jaren. Voor zover ik het kan inschatten, moet dat de komende twee jaar ook wel zo blijven. Zijn tweede argument gaat over de EU ...

De **voorzitter**: Mevrouw Bonis, ik geef de minister nu het woord voor een reactie en sluit daarna de vergadering.

Minister **Timmermans**: Ik heb indicaties dat de Amerikanen inderdaad van plan zijn om hierin een actievere rol te spelen, al zullen zij naar buiten wat terughoudend zijn. Ik vind dat ook niet onlogisch. De voortdurend van dit conflict en het gebrek aan vooruitgang zullen leiden tot grotere problemen in de regio. Wat zich nu rond Gaza afspeelt, dreigt zich dan te herhalen en uit te breiden. Ik vind dit dus niet onlogisch, maar ik wil de kans hierop nu niet verkleinen. Dat de Amerikaanse president net zo veel rekening zal moeten houden met zijn parlement als een Nederlandse minister van Buitenlandse Zaken met zijn Kamer, lijkt mij ook niet meer dan logisch.

De **voorzitter**: Ik noteer drie toezeggingen ...

De heer **De Roon** (PVV): Voorzitter, een punt van orde. Ik zit al tien minuten met mijn vinger omhoog, omdat ook ik een vraag wilde stellen aan de minister. Ik vraag hem om in een brief in te gaan op mijn punten over Shell: is de constructie van Shell een inbreuk op de sancties of niet; en zo niet, zitten er dan mazen in die sancties en is de minister dan bereid om die mazen te dichtten?

Minister **Timmermans**: Ik heb deze vragen beantwoord. Het is aan de Kamer om te vragen om dit antwoord op schrift. Als u daar prijs op stelt, kan ik hetgeen ik hierover heb gezegd op papier zetten en dit naar u toesturen.

De **voorzitter**: Wij noteren dit laatste ook als een toezegging. Daarnaast heeft de minister toegezegd om de Kamer te informeren over de ontwikkelingen in Egypte, over de mogelijke extra humanitaire hulp aan de Syrische vluchtelingen en over het standpunt met betrekking tot de vraag of er sprake is van een buitengerechtelijke executie. Ik sluit dit algemeen overleg. Wij vervolgen dit debat nu in de plenaire zaal.

Sluiting 17.37 uur.